

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de toegepaste economische
wetenschappen

Masterthesis

***Due diligence in the supply chain of passende zorgvuldigheid in de toeleveringsketen
De kosten en baten voor Limburgse en Belgische bedrijven***

Thomas Swennen

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste economische wetenschappen,
afstudeerrichting innovatie en ondernemerschap

PROMOTOR :

dr. Maarten JANS

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2021
2022

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de toegepaste economische
wetenschappen

Masterthesis

***Due diligence in the supply chain of passende zorgvuldigheid in de toeleveringsketen
De kosten en baten voor Limburgse en Belgische bedrijven***

Thomas Swennen

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste economische wetenschappen,
afstudeerrichting innovatie en ondernemerschap

PROMOTOR :

dr. Maarten JANS

Voorwoord

Met het indien van deze masterproef komt er een einde aan mijn opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Universiteit Hasselt. Deze laatste twee jaren aan de UHasselt zijn intens geweest maar zaten ook boordevol leerzame momenten.

Eerst en vooral wil ik mijn begeleider en promotor, Dr. Jans, bedanken. Hij heeft me een tactische aanpak geleerd om een probleemstelling aan te pakken in een complex onderzoek. Dr. Jans heeft me tevens geleerd om kritischer te zijn en technieken aangereikt om diepgaand onderzoek uit te voeren. Verder kon ik steeds rekenen op zijn expertise en terugkoppeling over mijn plan van aanpak.

Tijdens dit project ben ik in contact gekomen met een expert binnen dit onderzoeksgebied. Ingrid Hontis, coördinator Milieu, Energie en Techniek bij Fedustria, de beroepsvereniging van bedrijven uit de textiel-, hout- en meubelindustrie. Haar uitgebreide kennis binnen het vakgebied van de European Timber Regulation (EUTR), heeft er in grote mate toe bijgedragen dat we een enquête hebben kunnen opstellen en opsturen naar de betrokken leden van Fedustria.

Verder wil ik de federatie Fedustria dan ook bedanken voor de middelen en tijd die dit onderzoek van hun toegewezen heeft gekregen. De goodwill van CEO Filip De Jaeger heeft ervoor gezorgd dat Fedustria een echte partner is geworden. Dankzij dit partnerschap hebben we de enquête kunnen rondsturen naar de leden van Fedustria. Hierdoor heeft ons onderzoek relevante respondenten binnen het vakgebied kunnen bereiken.

Graag zou ik ook nog even alle respondenten bedanken die de moeite hebben gedaan om deze vragenlijst in te vullen.

Ten slotte wil ik mijn ouders bedanken omdat ze me altijd de kans hebben gegeven om een opleiding te volgen en omdat ze altijd aan mijn zijde hebben gestaan.

Samenvatting:

Sinds enkele decennia worden multinationale ondernemingen aangemoedigd om op vrijwillige basis verantwoordelijkheid te nemen voor hun toeleveringsketens. Sinds 2010 heeft de EU in verschillende sectoren due diligence verplichtingen of zorgvuldigheidsverplichtingen opgelegd aan invoerders en producenten met betrekking tot de naleving van mensenrechten, arbeidsomstandigheden en milieunormen doorheen hun volledige toeleveringsketen. Deze verplichtingen ontstonden in de houtsector in 2010 en werden uitgebreid naar de conflict mineralen in 2021 en recent tot een voorstel om dit ook binnen elektrische batterijen te introduceren.

De focus en doelstelling van deze masterproef is de kosten en baten van de invoering van een algemene "passende due diligence" op het Belgische bedrijfsleven te onderzoeken.

Meer specifiek zal het onderzoek gebaseerd zijn op de reeds bestaande due diligence verplichtingen binnen de houtsector. Deze bestaande zorgvuldigheidsverplichting is afkomstig uit de "European Timber Regulation" of de EUTR, en deze is de basis van dit kwantitatief onderzoek. De EUTR of ook wel de houtverordening genoemd is de volgende: Verordening (EU) nr. 995/2010 van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010. De houtsector die al reeds zorgvuldigheidsverplichtingen hanteert, zal als een casus besproken worden. Hierbij ligt de focus op de due diligence regelgeving binnen de EUTR. Er zal aan de hand van een literatuurstudie uitgelegd worden waarvan deze regelgeving afstamt, wat ze inhoudt en welke inschatting Europa maakt omtrent de kosten en baten die optreden voor ondernemingen die deze regelgeving volgen.

We hebben de algemene kosten en baten die optreden bij het uitvoeren van de verplichte due diligence ingeschat aan de hand van een literatuurstudie. Vervolgens zijn we de bestaande kosten en baten die optreden binnen de bedrijven met zich meebrengt proberen concreet gaan bevragen aan de hand van een enquête in de houtsector. Dit is gebeurd aan de hand van een diepte-interview en een enquête. Het diepte-interview is afgenomen bij een expert van de Belgische federatie van de textiel-, hout- en meubelindustrie, genaamd Fedustria, die ook als partner optreedt binnen dit onderzoek. De enquête zelf is afgenomen bij 38 Belgische groot importeurs van hout die aangesloten zijn als lid bij Fedustria.

Onderzoeksvragen:

- Wat zijn de geldende wettelijke zorgvuldigheidsverplichtingen binnen de houtsector?
- Wat is de inschatting van de kosten en baten die volgens Europa optreden bij het volgen van de wettelijke diligence verplichtingen binnen de houtsector?
- Is er een verschil tussen de inschatting die EU maakt en de bevraging van de houtimporteurs van Fedustria?

In het algemeen is er een aanzienlijk gebrek aan gegevens over de kosten te vinden in de literatuur (Trinomics, 2021). Er heerst dan ook grote onzekerheid over gegevens die essentieel zijn voor de analyse van de kosten. De vier gevonden bronnen van kostenberekeningen hebben wel een vergelijkbare kostenberekeningen. Deze kosten liggen dus allemaal wel in dezelfde grootteorde. Uit de theorie kunnen we concluderen, mits de beperkingen, dat de kosten tussen de 15 000 euro en 50 000 euro schommelen.

De enquête is afgenomen bij 38 houtimporteurs van België. Allemaal aangesloten als lid bij Fedustria. Uit deze doelgroep zijn er 14 respondenten die de enquête gestart zijn, enkel 5 hiervan hebben de enquête volledig ingevuld. 1 respondent heeft de enquête ingevuld, met een uitzondering van de vragen met betrekking tot de kosten. De overige 9 hebben alleen de algemene gegevens ingevuld en zijn daarna afgehaakt.

Als we kijken naar de grootteorde van de totale kost die optreedt bij de verplichte due diligence, dan liggen de kosten van 2 respondenten in dezelfde grootteorde zoals gevonden in de literatuur, de overige 3 respondenten liggen een heel stuk hoger, namelijk: 100 000 euro, 160 000 euro en 400 000 euro. Algemeen kunnen we voor de hele houtsector geen algemene conclusie trekken aangezien de responsgraad van de enquête te laag was.

De baten gevonden in de literatuur werden per stelling voorgelegd aan de respondenten. Alleen de stelling in verband met "verbetering van transparantie" is een duidelijk een voordeel volgens de respondenten en de literatuur. Bij vraag 12 zijn 4 van de 6 respondenten overtuigd over de positieve impact. Bij de overige baten is het bewijs minder groot, aangezien er telkens maar 3 van 6 respondenten overtuigd zijn. Algemeen kunnen we voor de hele houtsector geen conclusie trekken uit de data aangezien de responsgraad van de enquête te laag was.

De meerwaarde van dit onderzoek is dat er onderzocht is wat nu effectief de inschatting van kosten en baten is vanuit de bedrijven zelf. Europa maakt aan de hand van geschiktheidscontroles en instanties zoals de OECO inschattingen over de kosten en baten die optreden bij deze regelgeving. In dit onderzoek wordt er een bevraging gedaan bij de bedrijven zelf en wordt er geprobeerd een zo reël mogelijk beeld te krijgen van de effectieve impact van de houtverordening op de bedrijven. Naar de toekomst toe raden we aan om een grootschalige bevraging te organiseren waarin er dieper wordt ingegaan op de specifieke kosten en baten die optreden bij het jaar in en uit naleven van de houtverordening.

Bij deze masterproef zijn nog een aantal beperkingen terug te vinden. Deze beperkingen vormen zodoende aanbevelingen om toekomstig onderzoek op te baseren of als factor, die in de toekomst onderzocht dient te worden.

De grootste bemerking is de responsgraad. De expert van Fedustria gaf zelf al aan dat er zeer veel enquêtes de ronden doen om meer te weten te komen over de effectieve werking van de EUTR. De responsgraad van andere enquêtes afgenomen bij hun is te vergelijken met die van dit onderzoek. Er moet dus een manier gevonden worden om meer respondenten te krijgen zodat de data correct geïnterpreteerd kan worden. Verder is er in de literatuur ook weinig te vinden over de inschatting van kosten en baten binnen de EUTR. Een onderzoek zoals dit, waarin de bevraging naar de kosten is ingedeeld volgens de opsplitsing van de verplichte due diligence is een van de weinige op dit moment. Naar de toekomst toe zou dit onderzoek best bij een aantal Federaties moeten worden afgenomen om zo een vergelijking onderling te kunnen maken.

Inhoudsopgave

Voorwoord	i
Samenvatting:	ii
1. Inleiding	1
2. Probleemstelling & centrale onderzoeksvraag	3
2.1. <i>Naar een algemene verplichte due diligence voor heel Europa</i>	3
2.2. <i>Onderzoeksvragen:</i>	5
3. Literatuurstudie	7
3.1. <i>Voorgeschiedenis van due diligence verplichtingen</i>	7
3.1.1. <i>Maatschappelijk verantwoord ondernemen:</i>	7
3.1.2. <i>Het ontstaan van due diligence in de toeleveringsketen</i>	8
3.1.3. <i>Van sociale problemen in de toeleveringsketen tot een Supply Chain due diligence</i>	8
3.1.4. <i>MVO-kader:</i>	10
United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's)	10
De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).....	11
3.1.5. <i>Wat zijn de OECO-richtlijnen</i>	11
3.1.6. <i>Due diligence framework volgens de OECO</i>	14
3.2. <i>Due diligence verplichting in verschillende sectoren</i>	16
3.2.1. <i>Conflict mineralen</i>	16
3.2.2. <i>Houtsector</i>	18
3.2.3. <i>Batterijsector</i>	19
3.3. <i>Case: houtsector</i>	21
3.3.1. <i>Algemeen</i>	21
Cijfers over de invoer	22
3.3.2. <i>FLEGT-actieplan</i>	23
De FLEGT/VPA.....	23
De EU-houtverordening	25
3.3.3. <i>Kosten & baten uit theorie:</i>	28
Achtergrond.....	28
Kosten uit de theorie:.....	28
Beperkingen van de theorie:	30
Baten uit de theorie:	33
4. Methodologie:	35
5. Resultaten:	39
6. Conclusie:	47
7. Discussie	49
7.1.1. <i>Kostenvergelijking van resultaten enquête met literatuur</i>	49
7.1.2. <i>Batenvergelijking van resultaten enquête met literatuur</i>	52

8. Beperkingen	53
9. Bronvermelding	54
10. Bijlage	1
10.1.1. <i>Bijlage 1: interview</i>	<i>1</i>
10.1.2. <i>Bijlage 2: vragen semigestructureerd interview</i>	<i>9</i>
10.1.3. <i>Bijlage 3: Specifieke wetgeving houtverordering.....</i>	<i>10</i>
10.1.4. <i>Bijlage 4: Hout en houtproducten die onder de verordening vallen.....</i>	<i>12</i>
10.1.5. <i>Bijlage 5: Enquête</i>	<i>13</i>
10.1.6. <i>Bijlage 6: Ingevulde enquête</i>	<i>14</i>

1. Inleiding

In de verbonden wereld van vandaag concurreren bedrijven niet langer alleen van bedrijf tot bedrijf, maar ook hun toeleveringsketens spelen een cruciale rol in het bemachtigen van een concurrentieel voordeel. Tegenwoordig merken bedrijven meer en meer dat relaties met derde partijen crucialer worden om dit voordeel ten opzichte van hun concurrenten te behalen. Of het nu gaat van het aankopen van grondstoffen, het uitbesteden van softwareontwikkeling of het inhuren van een consultancybureau, derden bieden een effectief middel om de nodige expertise en middelen aan te werven zonder grote investeringen te verrichten die nodig zijn om de nodige diensten of capaciteiten zelf te ontwikkelen. (Kroll, 2019)

Hoewel samenwerken met derde partijen een aantal evidente voordelen met zich meebrengt, zijn er ook grote risico's aan verbonden. Deze risico's bestaan uit economische risico's zoals hogere kosten en de al dan niet beschikbaarheid, maar ook uit maatschappelijke risico's, zoals: schendingen van de mensenrechten, de arbeidsrechten, milieuschade, landroof, schending van de veiligheid, corruptie etc. (Ionel Zamfir, 2020) Al decennialang worden multinationals aangemoedigd om op vrijwillige basis verantwoordelijkheid te nemen voor hun toeleveringsketen. Dit wil zeggen dat multinationals op vrijwillige basis de nodige "due diligence" of "zorgvuldigheidseisen" uitvoeren om reputatieschade te vermijden en hun aanzien bij werknemers, klanten en andere belanghebbenden te verbeteren. Het uiteindelijke doel is de economische en maatschappelijke risico's maximaal in te perken en indien mogelijk volledig te vermijden. Hiervoor zijn doorheen de tijd verschillende internationale kaders opgesteld als leidraad om multinationale ondernemingen te begeleiden en aan te moedigen negatieve neveneffecten, zoals hierboven beschreven, te vermijden en wanneer deze zich toch voordoen, deze te verzachten en te verhelpen.

In sommige sectoren waar ondernemingen echt op grote schaal schade aanrichten, zoals milieuschade, landroof en schending van mensenrechten, is er op Europees vlak al een bindend kader gecreëerd. Deze verplichting kan teruggevonden worden in de winningsindustrie van mineralen en in de houtindustrie. (OECD, 2018) Er is dus op Europees vlak al een bindend kader gecreëerd voor een algemeen verplichte "due diligence" of "zorgvuldigheidsprincipe" binnen deze twee sectoren. Voor andere sectoren werd er gehoopt dat de vrijwillige aanpak, gestuurd door richtlijnen van verschillende internationale kaders zou volstaan.

Uit onderzoek van de Europese Unie, maatschappelijke organisaties, de tenuitvoerlegging van de richtlijn inzake niet-financiële verslaggeving van de EU, en studies in opdracht van de EU-instellingen, is echter duidelijk geworden dat de vrijwillige aanpak niet volstaat. (Ionel Zamfir, 2020) Mensenrechten en het milieu komen hierbij naar voor als twee gebieden waarbij een verplichte zorgvuldigheidswetgeving echt nodig wordt geacht. Zodat er niet langer inbreuken worden gepleegd op de rechten van de mens en het milieu. Een algemene zorgvuldigheidswetgeving voor alle Europese bedrijven zou volgens Europa veel voordelen met zich meebrengen, zoals het creëren van gelijke concurrentievoorwaarden voor alle bedrijven die op de EU-markt actief zijn, het scheppen van juridische duidelijkheid, samenhangendheid en het instellen van doeltreffende handavings- en sanctiemechanismen. (Ionel Zamfir, 2020)

2. Probleemstelling & centrale onderzoeksvraag

2.1. Naar een algemene verplichte due diligence voor heel Europa

Het idee dat multinationale ondernemingen zich moeten inspannen om hun positieve impact te vergroten en negatieve effecten te minimaliseren, bestaan al enkele decennia. (OECD, 2011) Als gevolg van de globalisering hebben multinationale ondernemingen "veel macht en invloed over de hele wereld" verworven. (Amnesty, 2022) Ondernemingen hebben tegenwoordig een enorme impact op mensen en op de gemeenschappen waarin ze opereren.

De groei van internationale toeleveringsketens en multinationale ondernemingen hebben ontwikkelingslanden tal van voordelen opgebracht op vlak van economische ontwikkeling, jobcreatie, nieuwe technologieën die ervoor zorgen dat de levensstandaard verbeterd,

Tegelijkertijd komen ook negatieve gevolgen boven water zoals schendingen van mensenrechten en arbeidsrechten, dwang- en kinderarbeid, milieuschade, landroof, corruptie etc. Multinationale ondernemingen hebben in bepaalde staten machtsposities verworven, waardoor asymmetrie is ontstaan ten opzichte van de zwakke regelgeving en handhaving. (Amnesty, 2022)

De mondiale toeleveringsketens brengen soms ook onbedoelde schadelijke gevolgen met zich mee. Zoals wanneer onafhankelijke lokale leveranciers een race naar de bodem beginnen om hun marktaandeel veilig te stellen. Dat was tragisch genoeg het geval toen de instorting van de Rana Plaza-fabriek in Bangladesh in 2013 aan meer dan 1.000 mensen het leven kostte. Dergelijke negatieve gevolgen, gaande van milieurampen en landroof tot ernstige schendingen van arbeids- en mensenrechten, komen vaak in het nieuws. (Enrico D'Ambrogio, 2014)

Dit gebeurt meestal in ontwikkelingslanden, omdat hier de regelgeving nog niet zo ver staat als in het Westen. Ondernemingen kunnen in deze lokale gemeenschappen hun verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor schadelijke effecten ontlopen door zich schuil te houden achter de "bedrijfssluier". Dit is bijvoorbeeld mogelijk wanneer ondernemingen optreden via dochterondernemingen. Anderzijds kunnen ondernemingen hun verantwoordelijkheid ontlopen door misbruik te maken van zwakke en slecht gehandhaafde wetgeving in ontwikkelingslanden. (Ionel Zamfir, 2020)

Sinds enkele decennia worden multinationale ondernemingen aangemoedigd om op vrijwillige basis verantwoordelijkheid te nemen voor hun toeleveringsketens. Sinds 2010 heeft de EU in verschillende sectoren due diligence verplichtingen of zorgvuldigheidsverplichtingen opgelegd aan invoerders en producenten met betrekking tot de naleving van mensenrechten, arbeidsomstandigheden en milieunormen doorheen hun volledige toeleveringsketen. Deze verplichtingen ontstonden in de houtsector in 2010 en werden uitgebreid naar de conflict mineralen in 2021 en recent tot een voorstel om dit ook binnen elektrische batterijen te introduceren. Terwijl in sommige sectoren, waar de schendingen het grootst waren, met name in de winningsindustrieën of bij de houtwinning, op Europees-niveau reeds bindende kaders zijn vastgesteld, werd voor andere gehoopt dat de vrijwillige aanpak, gestuurd door verschillende internationale kaders, zou volstaan. (Ionel Zamfir, 2020)

Er zijn duidelijke aanwijzingen uit academisch onderzoek, organisaties, de tenuitvoerlegging van de richtlijn inzake niet-financiële verslaggeving van de EU, en studies in opdracht van de EU-instellingen, dat de vrijwillige aanpak niet volstaat. (Ionel Zamfir, 2020)

Door deze duidelijke overtuiging dat een vrijwillige aanpak niet voldoende is, gaan er veel stemmen op dat de EU verplichte due diligence eisen moet vaststellen binnen alle sectoren. Mensenrechten en het milieu komen naar voren als twee gebieden waar een dergelijke wetgeving zowel het meest nodig als het meest effectief zou zijn. (Ionel Zamfir, 2020)

Het doel van deze verplichting is het creëren van gelijke concurrentievoorwaarden voor alle bedrijven die op de Europese-markt actief zijn, het scheppen van juridische duidelijkheid en het instellen van doeltreffende handhavings- en sanctiemechanismen, terwijl de toegang tot rechtsmiddelen voor de betrokkenen mogelijk wordt verbeterd, door het vaststellen van civielrechtelijke en wettelijke aansprakelijkheid voor bedrijven.

De Europese Commissie heeft een aantal voorbereidende stappen ondernomen, waaronder de publicatie van een studie (Smith et al, 2020) en het houden van openbare raadplegingen, met het oog op een mogelijk wetgevingsinitiatief inzake verplichte zorgvuldigheidseisen. Haar werkprogramma voor 2021 omvat een voorstel voor een richtlijn inzake duurzame corporate governance, waarin ook de due diligence eisen op het gebied van mensenrechten en milieu zouden worden opgenomen. Dit voorstel heeft jammer genoeg vertraging opgelopen en zal pas verwacht worden tegen het tweede kwartaal van 2022.

De focus en doelstelling van deze masterproef is de kosten en baten van de invoering van een algemene "passende due diligence" op het Belgische bedrijfsleven te onderzoeken.

Meer specifiek zal het onderzoek gebaseerd zijn op de reeds bestaande due diligence verplichtingen binnen de houtsector. Deze bestaande zorgvuldigheidsverplichting is afkomstig uit de "European Timber Regulation" of de EUTR, en deze zal de basis vormen van dit kwantitatief onderzoek. De EUTR of ook wel de houtverordening genoemd is de volgende: Verordening (EU) nr. 995/2010 van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010. De houtsector die al reeds zorgvuldigheidsverplichtingen hanteert, zal als een casus besproken worden. Hierbij zal specifiek de focus liggen op de due diligence regelgeving binnen de EUTR. Er zal aan de hand van een literatuurstudie uitgelegd worden waarvan deze regelgeving afstamt, wat ze inhoudt en welke inschatting Europa maakt omtrent de kosten en baten die optreden voor ondernemingen die deze regelgeving volgen.

De EUTR zal ontleed en uitgebreid besproken worden, met de focus op de due diligence. Hierdoor willen we een globaal beeld krijgen over wat de regelgeving inhoudt en aan welke regels van due diligence de bedrijven in Europa moeten voldoen. We gaan de algemene kosten en baten die optreden bij het uitvoeren van de verplichte due diligence inschatten aan de hand van de literatuurstudie. Vervolgens gaan we de bestaande kosten en baten die optreden binnen de bedrijven met zich meebrengt proberen concreet proberen in te schatten aan de hand van een enquête in de houtsector. Dit zal gebeuren aan de hand van een diepte-interview en een enquête. Het diepte-interview zal gebeuren bij een expert van de Belgische federatie van de textiel-, hout- en meubelindustrie, genaamd Fedustria. De enquête zal afgenomen worden bij 38 Belgische groot importeurs van hout die aangesloten zijn als lid bij Fedustria.

2.2. Onderzoeksvragen:

- Wat zijn de geldende wettelijke zorgvuldigheidsverplichtingen binnen de houtsector?
- Wat is de inschatting van de kosten en baten die volgens Europa optreden bij het volgen van de wettelijke diligence verplichtingen binnen de houtsector? En wat is de inschatting van andere instanties?
- Is er een verschil tussen de inschatting die EU maakt en de bevraging van de houtimporteurs van Fedustria?

Doorheen deze masterthesis zullen de begrippen due diligence (DD), zorgvuldigheidseisen/verplichtingen door elkaar gebruikt worden.

3.Literatuurstudie

Deze literatuurstudie zal verduidelijken wat de voorlopers waren van due diligence verplichtingen en waaruit deze ontstaan zijn. Er zal kort besproken worden welke due diligence verplichtingen al reeds in werking zijn in Europa en binnen welke sectoren. Verder willen we te weten komen wat een due diligence specifiek inhoud. Om ten slotte te weten te komen wat de verplichte due diligence binnen de houtsector is en wat de geassocieerde kosten en baten zijn in de houtsector.

3.1. Voorgeschiedenis van due diligence verplichtingen

3.1.1. Maatschappelijk verantwoord ondernemen:

De hedendaagse overtuiging dat ondernemingen een verantwoordelijkheid hebben ten opzichte van de maatschappij en de samenleving is niet nieuw. De eerste tekens van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) zijn al terug te traceren tot een tweetal eeuwen geleden. Pas in de jaren 1930 en '40 werd de rol van leidinggevende en de sociale prestaties van ondernemingen in kaart gebracht en auteurs begonnen toen te discussiëren over de specifieke verantwoordelijkheden van ondernemingen. In de daaropvolgende decennia veranderden de maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van het gedrag van ondernemingen en hieruit ontstond dan ook het concept Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). (Caroll, 1999)

Vandaag de dag staat MVO bekend als de verantwoordelijkheid van een organisatie voor de effecten van haar besluiten en activiteiten op de maatschappij en het milieu door transparant en ethisch gedrag.

MVO houdt in dat organisaties aandacht voor mensenrechten, consumentenbelangen en sociale, ethische en milieukwesties in hun activiteiten en kernstrategie integreren in nauwe samenwerking met hun stakeholders om:

- Zoveel mogelijk gedeelde waarde te creëren voor hun eigenare/aandeelhouders en voor hun andere stakeholders en de samenleving als geheel
- Mogelijke negatieve effecten op te sporen, te voorkomen en te verminderen binnen hun toeleveringsketen

(MVO, Vlaanderen)

MVO is een resultaatgericht proces waarbij een bedrijf in haar hele bedrijfsvoering en in de hele keten verantwoordelijkheid neemt voor de effecten die zij bewerkstelligt op sociaal, ecologisch en economisch vlak en daarover op transparante wijze verantwoording aflegt aan belanghebbenden.

3.1.2. Het ontstaan van due diligence in de toeleveringsketen

De oorsprong van de term due diligence gaat terug tot de jaren dertig van de vorige eeuw, hoewel het de praktijk hoogstwaarschijnlijk al in het midden van de vijftiende eeuw werd toegepast. Due diligence betekent letterlijk het verzekeren van voldoende goede trouw, zorgvuldigheid. Het is een veelzijdig onderzoek en inspectie van de financiële werking van een onderneming en inspectie van haar situatie op de markt. Deze procedure maakt het mogelijk juridische, commerciële financiële en operationele risico's in het bedrijfsleven op te sporen. Uit het onderzoek van verschillende onderzoekers kan worden geconcludeerd dat due diligence gericht is op een veelzijdige controle van van de wettigheid en commerciële aantrekkelijkheid van geplande transacties of investeringsprojecten. (Tissen, sneidere 2011)

3.1.3. Van sociale problemen in de toeleveringsketen tot een Supply Chain due diligence

Multinationals die actief zijn in ontwikkelingslanden zijn gevoeliger dan andere bedrijven voor sociale risico's door een gebrek aan nationale regelgeving in ontwikkelingslanden. Door deze gebrekkige regelgeving wordt er veel minder belang gehecht aan efficiënte bedrijfsinitiatieven om een basis van veiligheid en fatsoenlijke arbeidsomstandigheden te garanderen. (Locke 2013)

Niet alleen bedrijfsactiviteiten, producten of diensten kunnen een impact hebben op de voetafdruk van een onderneming, maar ook omstandigheden (bv. problemen met de rechtstaat, gebrekkige handhaving van normen en waarden, gedrag van zakelijke relaties) kunnen resulteren in negatieve effecten. De due diligence moeten ondernemingen helpen om op deze gevolgen te anticiperen en te voorkomen of te beperken. In een beperkt aantal gevallen kan de due diligence hen helpen bij de beslissing om al dan niet door te gaan met of als laatste redmiddel een einde te maken aan activiteiten of zakenrelaties, omdat het risico van een nadelig effect te groot is of omdat de inspanningen om het effect te beperken niet succesvol zijn geweest. (OECD, 2018)

Het doeltreffend voorkomen en beperken van negatieve effecten kan op zijn beurt een onderneming ook helpen haar positieve bijdrage aan de samenleving te maximaliseren, de relaties met belanghebbenden te verbeteren en haar reputatie te beschermen. Due diligence kan ondernemingen helpen meer waarde te creëren, onder meer door: het identificeren van mogelijkheden om kosten te verlagen; het verbeteren van het inzicht in markten en strategische bevoorradingsbronnen; het versterken van het beheer van bedrijfsspecifieke bedrijfs- en operationele risico's; het verkleinen van de kans op incidenten; en het verminderen van de blootstelling aan systeemrisico's. Een onderneming kan ook due diligence-onderzoek doen om te helpen voldoen aan wettelijke eisen met betrekking tot specifieke verantwoord ondernemen, zoals lokale arbeids-, milieu-, corporate governance-, straf- of anti-omkopingwetgeving. (OECD, 2018)

Als gevolg van de almaar toenemende negatieve effecten blijven sociale problemen in verband met mensenrechtenschendingen (bv. dwang- en kinderarbeid, buitensporige werktijden, discriminatie) en nalatigheden bij het bieden van veilige en gezonde arbeidsomstandigheden toenemen (beperkte of geen toegang tot vers water, geen brandbeveiliging, ontbrekende nooduitgangen, enz.). Dit zijn stuk voor stuk structurele problemen binnen diverse industrieën. Verantwoord ondernemen wordt vandaag de dag steeds belangrijker. Jammer genoeg zijn er nog steeds bedrijfsactiviteiten, producten of diensten die inherent

risicovol zijn en het verantwoord ondernemen in het gedrang brengen. De illegale handel van hout bijvoorbeeld draagt bij tot de vernietiging van wouden met een zeer grote ecologische waarde. Denk bijvoorbeeld aan het Amazonegebied, de wouden van het Congobekken of de boreale wouden. In Europa worden ook de laatste oude bossen van de Karpaten bedreigd. (WWF, 2022) Door deze problemen is het begrip "Due diligence" of zorgvuldigheidsverplichtingen ontstaan.

Definitie due diligence:

Eenvoudig gezegd is due diligence de manier waarop een bedrijf risico's begrijpt, beheert en erover communiceert. Dit omvat de risico's die het voor anderen genereert, en de risico's die het loopt door zijn strategische en operationele beslissingen en handelingen.

Een technische beschrijving van due diligence ziet er als volgt uit:

"Het zijn de processen waarmee ondernemingen hun feitelijke en potentiële nadelige gevolgen kunnen vaststellen, voorkomen, beperken en verantwoorden. Due diligence van de toeleveringsketen is een permanent, proactief en reactief proces waarmee ondernemingen hun aan- en verkopen controleren en beheren om ervoor te zorgen dat deze niet bijdragen tot conflicten of daarmee verband houdende negatieve gevolgen." (OECD)

Due diligence kan worden geïntegreerd in bredere risicobeheersystemen van ondernemingen, op voorwaarde dat het verder gaat dan het louter identificeren en beheren van materiële risico's voor de onderneming zelf, en ook de risico's omvat van schade die verband houdt met aangelegenheden die onder de OESO-richtsnoeren vallen (OECD).

De due diligence moet ondernemingen helpen op deze problemen te anticiperen en deze te voorkomen of te beperken. In een beperkt aantal gevallen kan de zorgvuldigheidseisen hen helpen bij de beslissing om al dan niet door te gaan met of als laatste redmiddel een einde te maken aan activiteiten of zakenrelaties, omdat het risico van een nadelig effect te groot is of omdat de inspanningen om het effect te beperken niet succesvol zijn geweest. Het imago van de onderneming speelt hier een grote rol in. (Smith et al, 2020)

Steeds meer ethische consumenten letten op de herkomst en de achtergrond van de producten en diensten die zij kopen. Hun toegenomen aandacht is niet alleen gebaseerd op hun persoonlijke keuzes, maar ook op bedrijfsaangelegenheden, waardoor kennis over derden belangrijker is dan ooit. (Vandaele, 1999)

Ondernemingen moeten zich bewust zijn van de inherente risico's van derden. Vroeger was corruptie de grootste zorg, omdat internationale anti-corruptie- en omkopingsregels aan belang wonden en tot miljardenboetes leidden. Maar nu moeten criteria zoals milieu, maatschappij en goed bestuur worden toegevoegd aan de lijst van overwegingen over alle externe zakenpartners, vooral in de toeleveringsketen. Voldoen aan de wet en de toezichthouders om boetes of zelfs gevangenisstraf te voorkomen, houdt nu ook in dat eindgebruikers, investeerders, concurrenten, andere leveranciers en de media tevreden moeten worden gesteld. De publieke opinie beweegt zich veel sneller - en vaak strenger - dan de rechtbanken. (Sindik en Jimenez, 2021)

Supply chain due diligence helpt bedrijven het risico op juridische en reputatierisico's tot een minimum te beperken, door onderzoek te doen naar zakenpartners die aan hun eigen normen en waarden moeten voldoen. Door dit te onderzoeken krijgt de onderneming toegang tot relevante informatie over haar externe partners. Met externe partners worden zowel spelers aan de marktzijde bedoeld, dat wil zeggen alle partijen die betrokken zijn bij de toeleveringszijde, waaronder verkopers, logistiek en leveranciers, als de verkoopzijde, waaronder groothandelaren en distributeurs. Kwaliteitsinformatie, zoals weten waar hout gekapt is en of dit al dan niet illegaal gekapt is, geeft bedrijven ook de mogelijkheid om een weloverwogen beslissing te nemen over een externe partner, of zij de relatie willen aangaan, voortzetten of beëindigen, om zo eventuele partnerrisico's te beperken. (Sindik en Jimenez, 2021)

Supply chain due diligence is een continu proces dat start vanaf dat u overweegt zaken te doen met een derde partij en dat wordt voortgezet via voortdurende monitoring, zelfs nadat een contract is ondertekend. Het proces begint meestal met een vragenlijst, op maat gemaakt voor het bedrijf. Op basis van de antwoorden van een potentiële partner beslist u of u al dan niet met hem in zee gaat, afhankelijk van de risico's waaraan hij uw bedrijf kan blootstellen. Wanneer een partner eenmaal als zodanig is geaccepteerd, worden, afhankelijk van het risiconiveau waaraan hij blootstaat, de frequentie van de monitoring en de monitoringparameters vastgesteld. (Sindik en Jimenez, 2021)

De plicht om de activiteiten van uw derde partij en de mensen erachter te kennen en te begrijpen, is een permanente verantwoordelijkheid die bedrijven aan hun dagelijks takenpakket moeten toevoegen. Het goede nieuws is dat het implementeren van due diligence monitoringsystemen een haalbare manier is om dit te bereiken. Er zijn verschillende manieren waarop bedrijven kunnen kiezen om due diligence uit te voeren op hun derde partijen. Een deel van de informatie die niet publiekelijk beschikbaar is, wat aanzienlijk kan zijn afhankelijk van de locatie van een derde partij, kan daadwerkelijk bij de derde partij worden opgevraagd. De informatie die een derde verstrekt, moet worden geverifieerd via officiële documentatie, gegevens van banken van de overheid, de media en gespecialiseerde due diligence-auditors. Deze aanbieders beschikken gewoonlijk over deskundigen die over de hele wereld zijn gevestigd en over taal-, branche- en land specifieke expertise beschikken om de bevindingen in een context te plaatsen. (Sindik en Jimenez, 2021)

3.1.4. MVO-kader:

In internationaal verband zijn er richtlijnen en normen ontstaan die specifiek van toepassing zijn op de verantwoordelijkheden van ondernemingen. Deze richtlijnen en normen zijn mede ontwikkeld door nationale overheden en instanties. De 2 belangrijkste richtlijnen worden hier besproken.

United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's)

In 2011 nam de Verenigde Naties (VN) de guiding principles on Business and human rights (UNGP's) aan. Dit zijn internationale MVO-richtlijnen die duidelijk maken wat de rol van landen, staten en bedrijven is en welke verantwoordelijkheden het bedrijfsleven heeft in relatie tot mensenrechten. Eigenlijk zijn de UNGP's een aanvulling van de universele verklaring van de rechten van de mens en andere mensenrechtenstandaarden. (MVO, Vlaanderen)

De UNGP's zijn ontstaan door de alsmaar toenemende complexiteit van internationale waarde-, productie- en toeleveringsketen. Het uitbesteden van zeer uiteenlopende bedrijfsactiviteiten en productieprocessen vindt steeds vaker plaats en dit komt ook alsmaar meer voor in landen waar grotere risico's zijn op mensenrechtenschendingen. Bedrijven probeerde instabieler landen en volkoren uit te buiten en te profiteren van de mensen en de grondstoffen van het land.

De UNGP's kennen 3 pijlers die centraal staan: "Protect", "Respect" en "Remedy":

- Duty to Protect
 - De plicht van de staat om mensen te beschermen tegen mensenrechtenschendingen door derde-partijen, zoals bedrijven.
- Responsibility to Respect
 - De verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven om mensenrechten te respecteren. Due diligence is een kernbegrip in de uitwerking hiervan.
- Acces to Remedy
 - De toegang tot recht en genoegdoening van slachtoffers bij schendingen is de verantwoordelijkheid van staten én van bedrijven.

(UNGP's, 2011)

Volgens de VN-richtlijnen voor het bedrijfsleven en de mensenrechten hebben bedrijven de verantwoordelijkheid om de mensenrechten te beschermen. Bijna de helft (46,2%) van de grootste bedrijven ter wereld die in 2020 door de Corporate Human Rights Benchmark zijn geëvalueerd, heeft echter geen enkel bewijs geleverd dat zij mensenrechtenschendingen in hun toeleveringsketens hebben geïdentificeerd of verzacht. (Business & Human Rights Resource Centre, 2020)

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), of Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), is een intergouvernementele organisatie die zich inzet voor de bevordering van economische ontwikkeling en wereldhandel.

In 2011 is de OESO-regelgeving herzien, hierbij is het aantal participerende landen gegroeid van 38 naar ondertussen 50 landen. De OESO biedt een platform om sociaal en economisch beleid te bestuderen en te coördineren. De aangesloten landen proberen een gezamenlijk beleid te voeren om zo duurzame economische groei te stimuleren, werkgelegenheid te bevorderen, financiële stabiliteit te waarborgen. (Europa-nu, z.d.)

3.1.5. Wat zijn de OESO-richtlijnen

De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn aanbevelingen van regeringen aan multinationale ondernemingen die actief zijn in of vanuit aangesloten landen. Zij bevatten niet-bindende beginselen en normen voor verantwoord zakelijk gedrag in een mondiale context, in overeenstemming met de toepasselijke wetgeving en internationaal erkende normen. De richtsnoeren zijn de enige multilateraal overeengekomen en alomvattende gedragscode voor verantwoord ondernemen die regeringen hebben toegezegd te zullen bevorderen. (OECD, 2011)

De aanbevelingen in de richtlijnen geven uitdrukking aan de gedeelde waarden van de regeringen van landen waaruit een groot deel van de internationale directe investeringen afkomstig is en waar veel van de grootste multinationale ondernemingen zijn gevestigd. De richtlijnen zijn bedoeld om positieve bijdragen van ondernemingen aan de economische, ecologische en sociale vooruitgang wereldwijd te bevorderen. (OECD, 2011)

Openheid en eerlijkheid zijn 2 normen en waarden die centraal staan binnen de OECO-richtlijnen. Ondernemingen dienen ervoor te zorgen dat tijdig accurate informatie wordt bekendgemaakt over alle aangelegenheden betreffende hun activiteiten, structuur, financiële situatie, prestaties, eigendom en bestuur. Deze informatie dient openbaar te worden gemaakt voor de onderneming in haar geheel en, waar passend, volgens bedrijfsonderdelen of geografische gebieden. Het openbaarmakingsbeleid van ondernemingen dient worden afgestemd op de aard, omvang en locatie van de onderneming, waarbij naar behoren rekening wordt gehouden met kosten, bedrijfsgeheim en andere concurrentieoverwegingen.

Binnen de OECO-richtlijnen staan acht grote pilaren centraal. Deze acht zullen kort besproken worden.

Als eerste is er de pilaar van informatieverstrekking. Het is heel belangrijk voor een onderneming om heldere en volledige informatie te leveren, dit is belangrijk voor hen zelf maar ook voor allerlei gebruikers. Ondernemingen worden opgeroepen om transparant te zijn over hun activiteiten en open te staan voor de steeds hogere eisen die derde stellen aan informatie.

Voorbeeld: Er voor zorgen dat er op tijdige en adequate, meetbare en verifieerbare informatie te geven omtrent de potentiële gevolgen van de activiteiten van de onderneming voor het milieu, de gezondheid en veiligheid.

Als tweede is er de pilaar van de rechten van de mens. Staten hebben de plicht mensenrechten te beschermen. Ondernemingen moeten, binnen het kader van de internationale erkende mensenrechten, de internationale mensenrechtenverplichtingen van de landen waarin zij actief zijn, alsook de relevante binnenlandse wet- en regelgeving naleven. Dit deel van de richtlijnen is gebaseerd en afgesteld meyt het "Protect, Respect, Remedy"-kader van de VN en de UNGP's die dit kader implementeren.

Bijvoorbeeld: Het tegengaan van loondiscriminatie voor hetzelfde werk of werk van hetzelfde niveau. Binnen dit kader zit ook dat iedereen toegang moet hebben tot schoon drinkwater.

Als derde is er de pijler werkgelegenheid en industriële betrekkingen. Ondernemingen dienen, binnen het kader van de toepasselijke wet- en regelgeving en de heersende arbeidsverhoudingen en werkgelegenheidspraktijken, alsmede de toepasselijke internationale arbeidsnormen.

Bijvoorbeeld: Ondernemingen moeten machines, uitrusting, werktijden, werkzaamheden en werkprocessen aanpassen aan de fysieke en mentale capaciteiten van de werknemers.

Verder is er de vierde pijler: Milieu/omgeving

Ondernemingen dienen, binnen het kader van de wetten, voorschriften en administratieve praktijken in de landen waarin zij actief zijn, en met inachtneming van de desbetreffende internationale overeenkomsten, beginselen, doelstellingen en normen, naar behoren rekening te houden met de noodzaak om het milieu,

de volksgezondheid en de veiligheid te beschermen, en in het algemeen hun activiteiten te verrichten op een wijze die bijdraagt tot de ruimere doelstelling van duurzame ontwikkeling.

Bijvoorbeeld: Ondernemingen moeten maatregelen nemen tegen het aantasten van het ecosysteem. Men moet rekening houden met het aantasten van de grond, uitputten van watervoorraden en/of verwoesten van oerbossen en de biodiversiteit.

Vervolgens is er de vijfde pijler: Bestrijding van omkoping, het vragen om steekpenningen en afpersing

Ondernemingen mogen niet rechtstreeks of onrechtstreeks steekpenningen of andere onrechtmatige voordelen aanbieden, beloven, geven of eisen om zaken of andere onrechtmatige voordelen te verkrijgen of te behouden. Ondernemingen moeten zich ook verzetten tegen het vragen om steekpenningen en afpersing.

De zesde pijler: consumentenbelangen

Wanneer zij met consumenten te maken hebben, moeten ondernemingen handelen in overeenstemming met eerlijke handels-, marketing- en reclamepraktijken en moeten zij alle redelijke maatregelen nemen om de kwaliteit en betrouwbaarheid van de door hen geleverde goederen en diensten te garanderen. In het bijzonder moeten zij bijvoorbeeld: het tegengaan van misleidende weergave of weglaten van informatie die frauduleus of oneerlijk zijn.

Ten zevende pijler: Wetenschap en technology

Ondernemingen moeten ernaar proberen te streven dat hun activiteiten verenigbaar zijn met het beleid en de plannen op het gebied van wetenschap en technologie (W&T) van de landen waarin zij actief zijn, en in voorkomend geval bij te dragen tot de ontwikkeling van lokale en nationale innovatiecapaciteit.

De achtste pijler: Competitie

1. Hun activiteiten uitvoeren op een wijze die in overeenstemming is met alle toepasselijke mededingingswet- en regelgeving, rekening houdend met de mededingingswetgeving van alle rechtsgebieden waar de activiteiten concurrentiebeperkende effecten kunnen hebben.

2. Onthouden zich van het aangaan of uitvoeren van concurrentiebeperkende overeenkomsten tussen concurrenten, met inbegrip van overeenkomsten om:

a) prijzen vast te stellen

b) manipulatie van aanbestedingen (heimelijke verstandhouding bij aanbestedingen)

c) productiebeperkingen of -quota's vast te stellen; of

d) markten te verdelen of te compartimenteren door de toewijzing van klanten, leveranciers, grondgebieden of handelslijnen.

Als laatste is er de pijler: belastingen

Het is belangrijk dat ondernemingen bijdragen tot de overheidsfinanciën van de gastlanden door hun belastingverplichtingen tijdig na te komen. Ondernemingen moeten met name zowel de letter als de geest naleven van de belastingwetten en -voorschriften van de landen waarin zij actief zijn. Naleving van de geest van de wet betekent de bedoeling van de wetgever onderscheiden en volgen. Dit houdt niet in dat een onderneming meer moet betalen dan het bedrag dat wettelijk vereist is op grond van een dergelijke interpretatie. Naleving van de belastingwetgeving omvat maatregelen zoals het tijdig verstrekken van informatie aan de relevante autoriteiten die relevant zijn of vereist wordt door de wet met het oog op de juiste vaststelling van de belastingen die moeten worden geheven.

(OESO, due diligence handreiking voor MVO)

3.1.6. Due diligence framework volgens de OECO

Op dit moment zijn er al verschillende sectoren waarin een verplichte due diligence geldt: houtsector, (conflict mineralen) en recent een voorstel voor de batterijsector. Al deze verschillende due diligence verplichtingen zijn eigenlijk zeer gelijklopend. Dit komt omdat de Europese unie veel belang hecht aan de OECO en de expertise van de OECO veel gebruikt in haar wetgeving. Due diligence wordt op Europees niveau geregeld op dit moment. De Europese commissie lanceerde begin 2020 een nieuw initiatief rond duurzame ketenzorg: Het 'initiative on Sustainable Corporate governance'. Het doel van dit initiatief is om een bindend en transversaal wetgevendkader te creëren. Het initiatief baseert zich hierover onder andere op de bestaande OESO-verplichtingen voor multinationale ondernemingen en OESO richtlijnen inzake due diligence. (FOD, 2021)

De zorgvuldigheidseisen zijn bedoeld als een "permanent proactief en reactief proces waarbij bedrijven redelijke maatregelen nemen en zich te goeder trouw inspannen om risico's van negatieve effecten te identificeren en daarop te reageren overeenkomstig deze richtlijnen". De zorgvuldigheidseisen moeten gedurende de gehele levenscyclus van een project of relatie worden toegepast. De zorgvuldigheidseisen moeten bijvoorbeeld worden toegepast bij het aangaan van een nieuwe leverancier of zakenrelatie, maar ook voor lopende activiteiten. Verder moet het dynamisch zijn, dat betekent dat het kan worden aangepast aan de context of de omstandigheden, en flexibel moet worden toegepast. In de richtlijnen wordt aanbevolen een op risico's gebaseerd stelsel van zorgvuldigheidseisen uit te voeren, overeenkomstig door de OESO ontwikkeld kader van vijf stappen. (OECD, 2016)

We hanteren dus binnen dit onderzoek, zoals de EU ook doet, het due diligence kader van de OECO. Onder dit kader zullen we elke step kort toelichten, aangezien deze zullen terugkomen in dit onderzoek.

Figuur 1: Het due diligence-proces

1. Sterke bedrijfsbeheersystemen opzetten. Bedrijven moeten:
 - a. Een bedrijfsbeleid vaststellen voor de toeleveringsketen die afkomstig zijn uit conflictgebieden en gebieden met een hoog risico, en dit beleid duidelijk bekendmaken aan leveranciers en het publiek. Dit beleid moet de normen omvatten aan de hand waarvan de due diligence wordt uitgevoerd.
 - b. Het interne beheer zodanig structureren dat het de zorgvuldigheid in de toeleveringsketen ondersteunt.
 - c. Opzetten van een systeem van controles en transparantie over de toeleveringsketen. Dit omvat een chain of custody of een traceerbaarheidssysteem.
 - d. Versterking van de betrokkenheid van bedrijven bij hun leveranciers. Een beleid inzake de toeleveringsketen moet worden opgenomen in contracten en/of overeenkomsten met leveranciers. Waar mogelijk, de leveranciers bijstaan bij het opbouwen van capaciteiten met het oog op een betere due diligence-prestatie.
 - e. Een klachtenmechanisme op bedrijfsniveau of voor de gehele sector instellen als een systeem voor vroegtijdige waarschuwing voor risico's.

2. Risico's in de toeleveringsketen opsporen en evalueren. Bedrijven moeten:
 - a. Risico's in hun toeleveringsketen identificeren.
 - b. Risico's van negatieve effecten beoordelen in het licht van de normen van hun toeleveringsketenbeleid.

3. Ontwerp en implementeer een strategie om op vastgestelde risico's te reageren. Bedrijven moeten:
 - a. De bevindingen van de risicobeoordeling van de toeleveringsketen rapporteren aan de aangewezen hoogste leiding van het bedrijf.
 - b. Een plan voor risicobeheer opstellen en goedkeuren. Een strategie voor risicobeheer ontwikkelen door i) de handel voort te zetten tijdens meetbare risicobeperkende maatregelen; ii) de handel tijdelijk op te schorten terwijl meetbare risicobeperkende

- maatregelen worden genomen; of iii) de banden met een leverancier te verbreken na mislukte risicobeperkende maatregelen of wanneer een onderneming risicobeperkende maatregelen niet haalbaar of onaanvaardbaar acht.
- c. Het risicobeheersplan uitvoeren, de resultaten van de risicobeperkende maatregelen monitoren en volgen, en verslag uitbrengen aan de aangewezen hoge directie. Dit kan gebeuren in samenwerking en/of overleg met lokale en centrale overheidsinstanties, toeleveringsbedrijven, internationale of maatschappelijke organisaties en betrokken derde partijen wanneer het risicobeheersplan wordt uitgevoerd en gecontroleerd in conflictgebieden en gebieden met een hoog risico.
 - d. Verrichten van aanvullende feitelijke en risico-evaluaties voor risico's die moeten worden beperkt, of na een wijziging van de omstandigheden.
4. Uitvoeren door onafhankelijke derde partijen van een due diligence-onderzoek van de toeleveringsketen op geïdentificeerde punten in de toeleveringsketen.
 - a. Bedrijven op bepaalde punten (zoals aangegeven in de aanvullingen) in de toeleveringsketen moeten hun zorgvuldigheidspraktijken laten controleren door onafhankelijke derde partijen. Dergelijke audits kunnen worden geverifieerd door een onafhankelijk geïstitutionaliseerd mechanisme.
 5. Verslag over de zorgvuldigheid in de toeleveringsketen.
 - a. Ondernemingen moeten publiekelijk rapporteren over hun beleid en praktijken inzake de zorgvuldigheid van de toeleveringsketen en kunnen dit doen door de reikwijdte van hun duurzaamheids-, MVO- of jaarverslagen uit te breiden met aanvullende informatie over de zorgvuldigheid van de toeleveringsketen voor mineralen.

(OECD, 2016)

3.2. Due diligence verplichting in verschillende sectoren

Doorheen de jaren is duidelijk geworden dat in bepaalde sectoren de vrijwillige aanpak, gestuurd door richtlijnen van verschillende internationale kaders, niet voldoende was. In sommige sectoren was de schade die werd aangericht, zoals milieuschade, landroof en schending van de mensenrechten, te groot. Hierdoor heeft de Europese Unie doorheen het laatste decennia een bindend kader gecreëerd die bepaalde sectoren verplicht aan een algemene due diligence te doen. Deze sectoren waarin de EU al een bindend kader heeft ingesteld, zullen hieronder besproken worden.

Inmiddels is Europa ook al bezig met een wetsvoorstel om een algemene due diligence regelgeving op te stellen die voor alle Europese sectoren en bedrijven hetzelfde is.

3.2.1. Conflict mineralen

Verschillende waardevolle edelmetalen en metaalertsen worden gebruikt om conflicten en oorlogen mee te financieren. Met name in Centraal-Afrika is het conflict duidelijk merkbaar. Hier hebben rebellengroepen zich zo ontwikkelt zodat ze in staat zijn militaire operaties te financieren met de ontgane mineralen. Zij worden medeverantwoordelijk gesteld om ervoor te zorgen dat er ernstige inbreuken tegen en schendingen

van de mensenrechten, waarvan vooral mijnwerkers en, in ruimere zin, plaatselijke gemeenschappen het slachtoffer zijn. (De Greef, 2019)

"Conflictmineralen" zijn materialen (gewoonlijk tin, wolfrام, tantaal en goud, ook wel 3TG genoemd) waarvan de winning en handel in politiek instabiele gebieden kan worden gebruikt om gewapende groepen te financieren, dwangarbeid en andere schendingen van de mensenrechten aan te wakkeren, en corruptie en witwaspraktijken te ondersteunen. Deze mineralen, die worden gebruikt in allerlei apparaten zoals mobiele telefoons, auto's en juwelen, worden op verschillende plaatsen in de wereld gewonnen, onder meer in de Democratische Republiek Congo (DRC). Met de winsten uit de verkoop van deze mineralen zijn gevechten in de Tweede Congo-oorlog en de aanhoudende vervolgon conflicten gefinancierd. Bovendien hadden gewapende groepen in deze regio de controle over mijnen. (Eslava, N. A., Traverso, M., Mathieux, F. 2020)

De EU besloot de problematiek met nieuwe wetgeving aan te pakken, de verplichte due diligence wetgeving voor (conflict) mineralen. Na een ingewikkeld en langdurige wetgevingsproces werd er een verplichte certificeringsregeling opgesteld (Verordening EU 2017/821). Vooraleer deze wetgeving zijn intrede deed, ging de EU er van uit dat de vrijwillige aanpak het probleem zou oplossen, tevergeefs. (Ionel Zamfir, 2020)

De bovenstaande verordening is specifiek van toepassing op de toeleveringsketen voor importeurs binnen de EU die tin, tantaal en wolfrام, de ertsen daarvan, en goud afkomstig uit conflictgebieden en gebieden met een hoog risico importeren. Deze invoerders moeten dus expliciet nagaan of de mineralen en metalen die zij kopen op de plaatselijke markt niet bijdragen tot conflicten, dwangarbeid of andere illegale activiteiten. De verordening stelt dat de importeurs het door de OESO opgesteld kader van vijf stappen moet volgen. (OECD Due Diligence Guidance for Responsible supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas)

1. sterke bedrijfsbeheersystemen opzetten
2. risico's in de toeleveringsketen identificeren en beoordelen
3. een strategie ontwerpen en uitvoeren om op vastgestelde risico's te reageren
4. een onafhankelijke audit door een derde partij van de zorgvuldigheid van de toeleveringsketen uitvoeren;
5. jaarlijks verslag uitbrengen over de zorgvuldigheid van de toeleveringsketen.

Sinds Januari 2021 is de verordening in werking getrede. Alle importeurs van van tin, tantaal, wolfrام en goud moeten verplicht een due diligence op hun toeleveringsketen uitvoeren. In andere woorden, men moet gaan controleren, indien men ze importeert in de EU, waar de mineralen en metalen geogst en verwerkt zijn. (Ionel Zamfir, 2020)

Doordat deze verordening nog maar net in werking is getreden, kan hier de impact nog niet van gemeten worden. In de VS is er een soortgelijke wetgeving (Dodd-Frank Act Section 1502) die tot aanzienlijke controverses geleid heeft. De Dodd-Frank Act Section 1502 kan gezien worden als de voorloper van de Verordening EU 2017/821.

Sectie 1502 van de Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act is een poging om de financiering van gewapende groepen en leden van het Congolese nationale leger die miljoenen dollars

verdiene door illegale controle over mijnen en handelsroutes voor mineralen in het oosten van de Democratische Republiek Congo (DRC) te stoppen. terwijl ze de plaatselijke bevolking verschrikkelijk leed berokkenen. De wet beoogt dit te bereiken door bedrijven te verplichten de nodige zorgvuldigheid uit te voeren ten aanzien van de toeleveringsketen van mineralen die uit de DRC of aangrenzende landen afkomstig zijn en over de genomen maatregelen publiekelijk verslag uit te brengen aan de Securities and Exchange Commission (SEC). (greenresearch, 2012)

Volgens onderzoekers heeft deze wetgeving onbedoelde negatieve effecten. De verschillende negatieve effecten, zijn onder meer: het verlies en de verplaatsing van de handel in mineralen uit gemeenschappen, die naar verluidt 8 tot 10 miljoen mensen ondersteunen”, waardoor armoede en kindersterfte toenemen, als “het ontstaan van monopolies in de vorm van mijnbouwcoöperaties... onder controle van plaatselijke machthebbers. Andere punten van zorg hebben betrekking op de mogelijke verplaatsing van winningsactiviteiten naar andere landen, met mogelijk ernstige sociaal-economische gevolgen voor lokale gemeenschappen. (Ionel Zamfir, 2020)

Natuurlijk is er ook een positieve kant aan deze wetgeving. Afgezien van het verwachte intrinsieke positieve effect zou een dergelijke wetgeving belangrijke voordelen hebben: zoals het creëren van gelijke concurrentievoorwaarden voor alle ondernemingen die op de EU-markt actief zijn, het scheppen van juridische duidelijkheid en de invoering van doeltreffende handhavings- en sanctiemechanismen, terwijl mogelijk de toegang tot rechtsmiddelen voor de getroffen personen zou worden verbeterd door de civielrechtelijke en wettelijke aansprakelijkheid van ondernemingen vast te stellen. (Ionel Zamfir, 2020)

3.2.2. Houtsector

De houtsector is een van de eerste sectoren die te maken kreeg met een verplichte due diligence. In oktober 2010 is de Europese Raad en het parlement met een nieuwe verordening gekomen, genaamd Verordening (EU) nr. 995/2010 van het Europees Parlement en de Raad. De verplichte due diligence binnen de houtsector zal hier kort besproken worden. In een volgend hoofdstuk zal deze in detail besproken worden.

Deze verordening, die in werking trad in maart 2013, verplicht marktdeelnemers/operators die hout en houtproducten op de Europese markt brengen (importeren naar de EU) om aan een aantal verplichtingen te voldoen. Europa nam deze maatregel om de handel in illegal gekapt hout en houtproducten tegen te gaan. De verordening is van toepassing op geproduceerd hout en houtproducten van binnen Europa, als ingevoerd van buiten Europa. Deze nieuwe regelgeving verplicht operators die voor het eerst houtproducten op de Europese markt brengen, “de nodige due diligence” te doen. De due diligence houdt hierin dat men zich aan een stelsel van maatregelen en procedures moet houden om het risico dat illegaal gekapt hout en houtproducten afkomstig van illegaal hout op de interne markt worden gebracht, tot een minimum te beperken. (Ionel Zamfir, 2020)

Het stelsel van due diligence omvat drie elementen die continu gewaarborgd moeten blijven. Deze zijn de volgende: de toegang tot informatie over de oorsprong van het hout, risicobeoordeling, en beperking van het vastgestelde risico. Deze drie elementen van deze due diligence zijn ook drie stappen uit het due diligence kader van de OECD. Hier stopt het niet. Ondernemingen die hout verkopen of kopen dat al reeds

op de Europese markt aanwezig is, moeten registers bijhouden die de oorsprong van het hout traceren. (Verordening (EU) nr. 995/2010)

Europa heeft op het niet naleven van deze verordening sancties verbonden. De operatoren die niet de due diligence verplichting naleeft wordt als een strafbaar feit beschouwd, ook al is het hout uiteindelijk toch legaal verhandelt. De sancties worden toegekend door de lidstaten van de Europese Unie. De Europese unie stelt wel eisen in verband met deze sancties, deze moeten "doeltreffend, evenredig en afschrikkend" zijn. Hier zijn enkele voorbeelden: inbeslagname van het betrokken hout en de betrokken houtproducten, of onmiddellijke opschorting van de handelsvergunning.

3.2.3. Batterijsector

In de afgelopen jaren is soortgelijke bezorgdheid als die over 3TG's (conflict mineralen) geuit over kobalt, een materiaal dat in batterijen en bijgevolg in elektrische voertuigen zit. De meeste lithium-ionbatterijen voor elektronische batterijen bevatten legering van Kobalt. (De Roo, 2018) Verschillende belanghebbenden hebben gewezen op risico's in de toeleveringsketen met betrekking tot grondstoffen voor batterijen. Hierbij is kobalt aangewezen als het materiaal met het grootste risico, met name wat betreft schendingen van de mensenrechten, kinderarbeid en slechte arbeidsomstandigheden in de DRC, waar het grootste deel van de wereldwijde kobaltproductie vandaan komt. Bovendien is ambachtelijke en kleinschalige mijnbouw in de DRC een belangrijke bron van inkomsten voor ongeveer 2 miljoen mensen, volgens schattingen van de Wereldbank, en moet dit beschermt worden. (Eslava, 2020) De ontgonnen mineralen worden in zeer veel producten gebruikt.

De wereldwijde vraag naar lithium bedroeg 184 000 ton in 2015, waarvan 40% voor rekening komt van de vraag naar batterijen, en naar verwachting zal stijgen tot 70% in 2025. De sector van de elektrische voertuigen neemt nu al meer dan 60% van de vraag naar batterijen voor zijn rekening. (Evarts, 2015) De Europese Commissie heeft in december 2020 's werelds allereerste wet inzake duurzame batterijen gepresenteerd, waarin een kader wordt voorgesteld om in Europa een groene, ethische en wereldwijd toonaangevende toeleveringsketen voor batterijen te ontwikkelen. De voorgestelde verordening voorziet voor het eerst in een product specifiek stelsel van zorgvuldigheidseisen dat ervoor moet zorgen dat grondstoffen voor batterijen, zoals kobalt, lithium en nikkel, volgens strenge sociale en milieunormen worden ingekocht. (Directive 2006/66/EC and amending Regulation (EU) No 2019/1020)

Zoals al eerder vermeld, worden al enige tijd vrijwillige inspanningen aangespoord door overheden en instanties, dit om transparantie te brengen in de manier waarop grondstoffen worden ontgonnen. Bij het ontbreken van een regelgevingskader met duidelijke verplichtingen inzake het opsporen en verminderen van risico's in de toeleveringsketen en inzake het bekendmaken van informatie kan er echter toe leiden dat niet alle betrokken marktdeelnemers dezelfde mate van transparantie en inzet aan de dag leggen. Hierdoor zullen er altijd concurrentievoordelen blijven en de plaatselijke economieën en rechten van de mens geschaad worden.

Uit vooronderzoek en de voorgestelde verordening is gebleken dat de voorkeursoptie binnen de batterijsector ook is om een verplichte due diligence op te leggen aan de sector. Onder de belanghebbende is de overgrote meerderheid het eens met de doeltreffendheid van een verplichte due diligence. Het is echt nodig dat de sociale en milieurisico's die opduiken bij het ontginnen, verwerken en verhandelen van de

grondstoffen in deze sector worden aangepakt. (Directive 2006/66/EC and amending Regulation (EU) No 2019/1020)

In het kader van deze voorgestelde maatregel wordt voorgesteld due diligence-verplichtingen in de toeleveringsketen in te voeren voor fabrikanten, importeurs en distributeurs van industriële batterijen, overeenkomstig de "OECD Due Diligence Guidance for Responsible Mineral Supply chain". Deze zal dus identiek of zeer gelijklopend zijn als de verplichte due diligence-verplichting zoals beschreven binnen de conflict mineralen. Met name een kader van vijf stappen voor risico gebaseerde due diligence in de toeleveringsketen van mineralen, namelijk:

1. Sterke bedrijfsbeheersystemen opzetten,
2. Identificeer en beoordeel de risico's in de toeleveringsketen,
3. Ontwerp en implementeer een strategie om op de geïdentificeerde risico's te reageren,
4. Uitvoeren van een onafhankelijke audit door derden van de due diligence in de toeleveringsketen punten in de toeleveringsketen,
5. Rapporteren over de due diligence van de toeleveringsketen.

(OECD, 2016)

3.3. Case: houtsector

Voor dit onderzoek hebben we gekozen om de houtsector als case study te gebruiken. De houtsector is een van de sectoren waar al het langst een verplichte due diligence in werking is. Deze sector zal kort ingeleid worden. Verder zal dieper worden ingegaan op de regelgeving, genaamd de houtverordening, binnen deze sector. De kosten en baten inschatting van verschillende onderzoeken zal geanalyseerd en besproken worden. Zodat na deze analyse een vergelijking kan gemaakt worden met de inschattingen van de bevraging van dit onderzoek met de literatuur die hierover beschikbaar is.

3.3.1. Algemeen

De Europese Unie neemt ongeveer 5 % van de bossen in de wereld voor haar rekening en in tegenstelling tot wat in vele andere delen van de wereld gebeurt, neemt de beboste oppervlakte in de EU langzaam toe. De Europese bossen zijn een belangrijke factor bij het afzwakken van de klimaatverandering. Sociaaleconomisch gezien variëren de bossen van kleine familiebedrijven tot staatsbossen of grote landgoederen die eigendom zijn van bedrijven, maar zij leveren ook een breed scala van ecosysteemdiensten, waarvan de meeste niet in de economische rekeningen en statistieken worden opgenomen, zoals koolstofvastlegging, bescherming van de bodem tegen erosie of het bieden van mogelijkheden voor recreatie. Meer dan een miljard mensen zijn wereldwijd gedeeltelijk of volledig afhankelijk van bossen voor hun levensonderhoud. De totale economie van bossen en hout zijn goed voor minstens 180 miljard euro per jaar aan inkomsten uit hout, brandhout en niet-houtige bosproducten. Het belang van bossen en de regelgeving hieromtrent is dus heel belangrijk. (Bron: FAO – Forest resources assessment 2010)

De illegale houtkap - het kappen van hout in strijd met de wet of regelgeving in het land waar het hout is gekapt - heeft een grote economische, maatschappelijke en ecologische impact op een aantal van de meest waardevolle resterende bossen en de vele mensen die ervan afhankelijk zijn.

Illegale houtkap leidt tot inkomstenverlies (naar schatting 7 miljard EUR per jaar), ondermijnt de inspanningen van marktpartijen die wel hun verantwoordelijkheid nemen, wordt in verband gebracht met ontbossing, een verlies van biodiversiteit en de uitstoot van broeikasgassen en gaat gepaard met conflicten over land, grondstoffen en verminderd zeggenschap voor lokale gemeenschappen. (EUTR, media briefing,)

Op 20 oktober 2010 hebben het Europees Parlement en de Europese Raad EU-verordening 995/2010 vastgesteld. Deze verordening maakt deel uit van het EU-actieplan en bevat wetshandhaving, governance en handel in de bosbouw (FLEGT: Forest Law Enforcement, Governance and Trade in forestry), waartoe de Europese Commissie in mei 2003 het initiatief heeft genomen. Het doel van de EU-houtverordening is de illegale houtkap terug te dringen door illegaal gekapt hout van de interne markt van de Europese Unie uit te sluiten en het bestaande EU-beleidskader te versterken. (FEFPEB, 2014)

In 2011 ondertekende de Belgische Federatie van de Textiel-, Hout- en Meubelnijverheid (Fedustria) de "Houtsectorovereenkomst" met andere houtverwerkende industrieën en de federale minister van Klimaat en Energie. De houtsector heeft zich ertoe verbonden om uitsluitend hout van legale herkomst te gebruiken en om zijn aanbod van houtproducten uit duurzaam beheerde bossen uit te breiden. (White, 2019)

De invoering van de houtverordening van de Europese Unie, als onderdeel van het FLEGT-actieplan, is bijvoorbeeld een factor die heeft geleid tot minder vraag naar tropisch hout. Om de ingewikkelde zorgvuldigheidseisen in verband met de invoer van tropische houtproducten (met een hoog risico) te omzeilen, of uit risicoaversie, besloten sommige marktdeelnemers deze invoer stop te zetten of tot een minimum te beperken. Een aantal grote detailhandelaars zijn gestopt met de invoer van triplex/multiplex met tropisch fineerhout uit Afrika en Azië om het risico te minimaliseren en de complexiteit van de traceerbaarheid van alle houtsoorten die in triplex/multiplex worden gebruikt, te vermijden.

Cijfers over de invoer

In 2018 importeerde de EU 1.473.000 ton aan primaire tropische houtproducten. Meer dan 85% (1.258.000) van deze hoeveelheid werd rechtstreeks ingevoerd uit ITTO-producerende landen van tropisch hout. De resterende 215.000 ton werd voornamelijk ingevoerd uit China (80%), gevolgd door enkele kleinere productielanden.

Tabel 1 geeft een overzicht van de invoer in de EU van primaire tropische houtproducten per land. België is de grootste importeur van primaire tropische houtproducten, gevolgd door Frankrijk, Nederland, Italië, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Spanje. Dit zijn de zeven belangrijkste importerende landen van primaire tropische houtproducten in de EU en zijn samen goed voor ongeveer 90% van de totale EU-invoer. Andere EU-landen nemen de resterende 10% van de EU-invoer voor hun rekening met een totaal van 124.000 ton primaire tropische houtproducten. Portugal, Denemarken en Griekenland zijn goed voor 70% van de invoer door andere EU-landen. (White, 2019)

Table 1 Major importers of primary tropical timber products to the EU28 in 2018 (in tonnes)

Country	Sawnwood	Veneer	Plywood	Round-wood	Total
Belgium	282,000	4,500	21,500	31,000	339,000
France	129,500	49,000	4,500	32,000	215,000
The Netherlands	164,500	3,000	20,000	2,000	189,000
Italy	8,500	32,500	13,500	10,000	135,000
United Kingdom	60,500	0	43,500	2,500	106,000
Germany	63,000	3,000	22,500	500	89,000
Spain	39,000	19,500	500	2,000	61,000
Other	76,500	20,000	5,000	22,000	124,000
Total EU28	894,000	131,500	130,500	102,000	1,258,000

Figuur 2: Belangrijkste importeurs van tropische houtproducten naar de EU in 2018 (in ton)
(White, 2019)

3.3.2. FLEGT-actieplan

Illegale houtkap is het oogsten van hout in strijd met de wet- en regelgeving van het land waar het hout is gekapt. Illegale houtkap is een wereldwijd probleem met aanzienlijke negatieve economische, ecologische en sociale gevolgen.

In economische termen leidt illegale houtkap tot verlies van inkomen en andere baten. Op milieugebied wordt illegale houtkap in verband gebracht met ontbossing, klimaatverandering en verlies van biodiversiteit. Op sociaal vlak kan illegale houtkap in verband worden gebracht met conflicten over land en hulpbronnen, de rechteloosheid van plaatselijke en inheemse gemeenschappen, corruptie en gewapende conflicten. Illegale activiteiten ondermijnen ook de inspanningen van verantwoordelijke marktdeelnemers/operators door goedkoper maar illegaal hout en houtproducten op de markt te brengen.

Het beleid van de Europese Unie ter bestrijding van illegale houtkap en de daarmee samenhangende handel is in 2003 vastgesteld met het actieplan voor wetshandhaving, governance en handel in de bosbouw (Forest Law Enforcement Governance and Trade - FLEGT). De belangrijkste regio's en landen waarop het FLEGT-actieplan zich richt, die samen bijna 60% van de bossen in de wereld bevatten en een groot deel van het internationaal verhandelde hout leveren, zijn Centraal-Afrika, Rusland, tropisch Zuid-Amerika en Zuidoost-Azië. Het FLEGT-actieplan omvat maatregelen aan zowel de vraag- als de aanbodzijde om de illegale houtkap aan te pakken, en is in november 2003 door de Raad van Ministers van de EU goedgekeurd.

Het FLEGT-actieplan heeft geleid tot twee belangrijke stukken wetgeving:

1. De FLEGT-verordening, die in 2005 is aangenomen, maakt het mogelijk de invoer van hout in de EU te controleren uit landen die met de EU bilaterale FLEGT-overeenkomsten (vrijwillige partnerschapsovereenkomsten) sluiten;
2. de EU-houtverordening, die in oktober 2010 door het Europees Parlement en de Raad is vastgesteld, als overkoepelende maatregel om te verbieden dat illegaal hout en illegale houtproducten op de interne markt worden gebracht.

(FEFPEB, 2014)

De FLEGT/VPA

Illegale houtkap is al lang een probleem, maar pas in de jaren 90 bleek uit onderzoek in landen als Cambodja en Indonesië hoe ernstig het eigenlijk was. De kwestie werd in 1998 voor het eerst intergouvernementeel besproken op het actieprogramma van de G8 op bosgebied. (EC, 2013)

Om deze kwestie aan te pakken op het niveau van de volledige EU werd in 2003 het FLEGT-actieplan (Forest Law Enforcement, Governance and Trade) aangenomen. Dit plan omvat een aantal maatregelen om illegaal gekapt hout van onze markt te weren, de toevoer van legaal hout te verbeteren en de vraag naar verantwoord geproduceerde houtproducten te stimuleren. De twee sleutelementen van het actieplan zijn de EU-houtverordening (EUTR, EU Timber Regulation) en de Vrijwillige Partnerschapsovereenkomsten (VPA's, Voluntary Partnership Agreements – bilaterale handelsovereenkomsten met hout exporterende landen die helpen voorkomen dat illegaal gekapt hout op de Europese markt terechtkomt).

De FLEGT-verordening is aangenomen als een maatregel aan de aanbodzijde, waarbij illegale houtkap wordt aangepakt en de nadruk ligt op het veranderen van de governance inzake wetshandhaving en handel in de bosbouw in hout producerende landen. De hoeksteen voor de uitvoering van de maatregelen aan de aanbodzijde in hout producerende landen zijn de onderhandelingen over en de sluiting van vrijwillige partnerschapsovereenkomsten (VPA's) tussen de EU en hout producerende partnerlanden buiten de EU. (Trinomics, 2021)

VPA's zijn een belangrijk onderdeel van het EU-actieplan voor wetshandhaving, governance en handel in de bosbouw (FLEGT) om illegale houtkap aan te pakken. Elke VPA is een bilaterale handelsovereenkomst die wordt gesloten tussen de EU en een hout exporterend land buiten de EU. Hoewel partijen vrijwillig een VPA aangaan, wordt de overeenkomst juridisch bindend wanneer beide partijen haar hebben geratificeerd.

Een VPA moet ervoor zorgen dat hout en houtproducten die uit een partnerland in de EU worden ingevoerd, aan de wetten van dat land voldoen. Om dit te bereiken moet een partnerland eerst beslissen welke onderdelen van zijn nationale wetgevingskader het zal gebruiken om de wettigheid in het kader van de VPA te definiëren. Het land moet ook beschikken over een systeem om de naleving van de wetgeving te garanderen en legale producten met FLEGT-vergunningen af te leveren, en dit in de tekst en bijlagen van de vrijwillige partnerschapsovereenkomst beschrijven. In de meeste gevallen zal een land hiervoor voortbouwen op bestaande systemen. Het systeem ter garantie van de legaliteit van hout in een vrijwillige partnerschapsovereenkomst moet ook door een onafhankelijke instantie worden gecontroleerd om er zeker van te zijn dat het werkt zoals beschreven.

Door de EU-houtverordening kunnen producten met een FLEGT-vergunning automatisch op de EU-markt worden gebracht. Voor houtproducten zonder FLEGT-vergunning moeten importeurs de nodige due diligence uitvoeren om aan te tonen dat zij legaal zijn.

(VPA Unpacked, 2014)

De EU-houtverordening

Het tweede belangrijke stuk wetgeving in het kader van het FLEGT-actieplan is de EUTR. De EUTR is aangenomen als een maatregel aan de vraagzijde, die erop gericht is te voorkomen dat illegaal gekapt hout en houtproducten op de EU-markt worden gebracht (door importeurs of binnenlandse producenten).

De verordening is in 2010 aangenomen en in 2013 in werking getreden. Binnen de EUTR zijn voor marktdeelnemers verplichtingen ingevoerd om het risico dat hout en houtproducten die op de EU-markt worden gebracht illegaal gekapt zijn, tot een verwaarloosbaar niveau te beperken, en voor handelaren om een register bij te houden van hun leveranciers en afnemers van hout en houtproducten die zich al op de EU- en EER-markt (Noorwegen, IJsland en Liechtenstein) bevinden.

In de EU-verordening nr. 995/2010 worden de verplichtingen vastgesteld van marktdeelnemers/operators die hout en houtproducten op de markt brengen.

Verplichtingen van de EU-houtverordening:

1. Zij verbiedt het voor de eerste maal op de EU-markt brengen van illegaal gekapt hout en producten van dergelijk hout;
2. Bedrijven die voor de eerste maal hout en houtproducten op de EU-markt brengen, moeten "de nodige zorgvuldigheid" betrachten;
3. Elke marktdeelnemer moet het stelsel van zorgvuldigheidseisen dat hij gebruikt, handhaven en regelmatig evalueren,

(Verordening nr. 995/2010)

Bijlage 4 geeft een overzicht weer van het toepassingsgebied van de EUTR.

De informatie over de levering door de marktdeelnemer en de toepassing van risico beperkende procedures wordt gedocumenteerd aan de hand van adequate dossiers, die gedurende ten minste vijf jaar worden bewaard en op verzoek ter beschikking worden gesteld voor controles door de bevoegde autoriteiten.

Handelaren moeten in de gehele toeleveringsketen kunnen nagaan de marktdeelnemers of de handelaren die het hout en de houtproducten hebben geleverd, en indien van toepassing, de handelaren aan wie zij het hout en de houtproducten hebben geleverd. De marktdeelnemers bewaren de traceringsdocumenten gedurende ten minste vijf jaar en stellen deze ter beschikking voor controles door de bevoegde autoriteiten indien deze daarom verzoeken.

Het stelsel van due diligence

Het "stelsel van zorgvuldigheidseisen" vereist dat een marktdeelnemer informatie over hout en houtproducten en hun leveranciers verzamelt om een volledige risicobeoordeling uit te voeren, teneinde het risico dat illegaal gekapt hout of houtproducten die hout van illegale oorsprong bevatten op de EU-

markt worden gebracht, tot een minimum te beperken. Het stelsel van zorgvuldigheidseisen omvat de volgende elementen:

1. Maatregelen en procedures die toegang verschaffen tot de volgende informatie met betrekking tot de levering door de marktdeelnemer van hout of houtproducten die op de markt worden gebracht:

- a. beschrijving, met inbegrip van de handelsnaam en het type product, alsook de gebruikelijke naam van de boomsoort en, indien van toepassing, de volledige wetenschappelijke naam
- b. Land waar het hout is gekapt (en, indien van toepassing, het sub nationale gebied en de kapconcessie)
- c. hoeveelheid (uitgedrukt in volume, gewicht of aantal eenheden)
- d. naam en adres van de leverancier van de marktdeelnemer
- e. naam en adres van de marktdeelnemer aan wie het hout en de houtproducten zijn geleverd
- f. documentatie waaruit blijkt dat aan de toepasselijke wetgeving (van het oogstland) is voldaan (Verordening nr. 995/2010)

2. Risicobeoordelingsprocedures: die de marktdeelnemer in staat stellen het risico te analyseren en te evalueren dat illegaal gekapt hout of houtproducten afkomstig van dergelijk hout op de markt worden gebracht. Bij dergelijke procedures wordt rekening gehouden met de in punt 1 bedoelde informatie en met de relevante risicobeoordelingscriteria. Hoewel er niet één aanvaard systeem voor risicobeoordeling bestaat, zal de marktdeelnemer als algemene regel toch elk van de volgende criteria moeten hanteren:

- Worden alle documenten waaruit blijkt dat de toepasselijke wetgeving wordt nageleefd, door de leverancier ter beschikking gesteld en zijn ze controleerbaar? Indien alle mogelijke documenten gemakkelijk beschikbaar zijn, is de kans groter dat de leveringsketen van het product is vastgesteld. Er moet een gegronde vertrouwen bestaan dat de documenten echt en betrouwbaar zijn;
- Zijn er aanwijzingen van betrokkenheid van een bedrijf in de leveringsketen bij illegale praktijken? Is het risico groter dat het hout dat is gekocht van een bedrijf dat betrokken is geweest bij illegale praktijken, illegaal is gekapt?
- Komt illegale houtkap veel voor in het land waar het hout is gekapt en/of de sub nationale regio waar het hout is gekapt? Hierbij moet ook rekening worden gehouden met de prevalentie van gewapende conflicten;
- Is de betrokken boomsoort in het bijzonder blootgesteld aan het risico van illegale houtkap?
- Zijn er door de VN-Veiligheidsraad of de Raad van de Europese Unie sancties opgelegd tegen de invoer of uitvoer van hout?
- Is het bestuursniveau een punt van zorg? Het bestuursniveau kan afbreuk doen aan de betrouwbaarheid van bepaalde documenten waaruit blijkt dat de toepasselijke wetgeving is nageleefd. Er moet dus worden gekeken naar het corruptieniveau van het land, de bedrijfsrisico-indices of andere bestuur indicatoren;
- Complexiteit van de toeleveringsketen van hout en houtproducten: hoe complexer de toeleveringsketen, hoe moeilijker het zal zijn om de oorsprong van het product terug te traceren tot bij de bron waar het hout werd gekapt. Indien de nodige informatie op geen enkel punt van de toeleveringsketen wordt verkregen, neemt de kans toe dat illegaal geoogst hout in de keten terechtkomt.

3. **Risicobeperkingsprocedures:** indien uit de beoordeling blijkt dat er een risico van illegaal hout in de toeleveringsketen bestaat (het resultaat van de risicobeoordelingsprocedure was: niet te verwaarlozen risico), kan dat risico worden beperkt door adequate en evenredige maatregelen die gericht zijn op het effectief minimaliseren van het risico (te verwaarlozen risico), wat kan inhouden: aanvullende informatie/documentatie en/of toezicht door onafhankelijke derde partijen, tot en met de uiteindelijke beslissing om de partij hout of houtproducten niet te kopen. Maatregelen om het risico te beperken kunnen ook betekenen dat de leveringsbron wordt veranderd.

(Fédération Européenne, 2014)

Toepassing van het stelsel van due diligence en het toezichtstelsel

Het stelsel van zorgvuldigheidseisen overeenkomstig de EU-houtverordening kan

1. opgezet en uitgevoerd worden door het individuele bedrijf ("Operator/marktdeelnemer"), of;
2. geleverd en gecontroleerd worden door een door de Europese Unie erkende partij, ook wel de "toezichthoudende organisatie" genoemd, die een entiteit is die zelf particulier kan zijn en die een stelsel van zorgvuldigheidseisen kan leveren aan bedrijven en dit ook mag beheren voor bedrijven ("marktdeelnemers").

Indien het stelsel van zorgvuldigheidseisen door de individuele onderneming zelf wordt uitgevoerd, onderhoudt de onderneming het door haar gebruikte stelsel en beoordeelt zij het periodiek, behalve wanneer zij gebruik maakt van een stelsel van zorgvuldigheidseisen dat door een Toezichthoudende Organisatie is opgezet, aangezien de organisatie alle procedures voor de ondernemingen zal uitvoeren, met inbegrip van het onderhoud en de periodieke beoordeling.

3.3.3. Kosten & baten uit theorie:

Achtergrond

De Europese Commissie voert evaluaties en geschiktheidscontroles uit om te beslissen of EU-acties moeten worden voortgezet of gewijzigd. Bij een evaluatie wordt bewijsmateriaal verzameld om na te gaan hoe een EU-wet, -beleid of -uitgavenactiviteit heeft gefunctioneerd (of functioneert), en wordt nagegaan waarom dit zo is. De Commissie gaat na of het EU-optreden nog steeds geschikt is voor het beoogde doel en of het nog steeds tegen minimale kosten het beoogde doel bereikt. De resultaten van een evaluatie helpen de Commissie bij het besluit om een EU-optreden in te trekken of te wijzigen. Evaluaties dragen zo bij tot strategische planning, besluitvorming en ondersteunen de vergroting van transparantie en verantwoordingsplicht.

Voor de EUTR en de FLEGT is er een fitness check/geschiktheidscontrole uitgevoerd door een externe partner, genaamd Trinomics (Trinomics, 2021). De kosten en baten analyse die hier gemaakt zal worden, is gebaseerd op dit onderzoek. In deze fitness check is er een onderscheid gemaakt waar in de keten de due diligence plaatsvindt. Binnen dit onderzoek zal de focus liggen op de marktdeelnemers die als importeur optreden. Verder moet er een onderscheid in kosten gemaakt worden. Er zijn twee soorten kosten die komen kijken binnen de houtverordening: opstartkosten en nalevingskosten. Opstartkosten zijn de kosten die een bedrijf moet maken om ervoor te zorgen dat alle bedrijfsprocessen zijn afgestemd om een eerste maal de verplichte due diligence uit te voeren. Nalevingskosten zijn hier de kosten die een bedrijf elk jaar zal moeten spenderen om elk jaar de verplichte due diligence blijven uit te voeren. Binnen dit onderzoek zal de focus liggen op de nalevingskosten. De bevindingen op vlak van de kosten (nalevingskosten) en baten worden hieronder besproken.

De EUTR brengt nalevingskosten met zich mee. Het kan onder meer gaan om investeringen in informatiesystemen voor due diligence, de ontwikkeling van interne deskundigheid, de opleiding van personeel, maar ook de alledaagse taken die volbracht moeten worden om aan de verplichtingen van de due diligence te kunnen voldoen. De omvang van de kosten hangt af van een reeks factoren, waaronder: het bestaan van een eerder beleid inzake verantwoord inkopen, het type en de complexiteit van de verhandelde producten, het aantal en de geografische locatie van de leveranciers en, ten slotte, de complexiteit van de toeleveringsketens. Andere factoren die van invloed zijn op de due diligence-kosten zijn onder meer de kwaliteit van de interne controlesystemen die vóór de toepassing van de EUTR zijn ingevoerd, en de omvang en productsoorten die door de exploitant worden verhandeld. (Trinomics, 2021)

Kosten uit de theorie:

Uit de geschiktheidscontrole van de EU zijn 4 studies gekomen die relevant zijn om te bespreken met betrekking tot de kosten verbonden aan de EUTR. (Trinomics, 2021)

In 2016 is er door de Europese commissie een beoordeling van de kosteneffecten van de specifieke EU-wetgeving en -beleid op de houtsector uitgevoerd (EU commissie (evaluation), 2016). Hierin concludeerde men dat door de korte periode dat de EUTR nog maar in werking was, er maar zeer beperkte informatie beschikbaar was over de kosten. operatoren zouden de belangrijkste bron van informatie over de Due Diligence Systeem-gerelateerde (DDS) kosten zijn geweest, maar zij waren meestal niet in staat om de

door de EUTR veroorzaakte kosten te scheiden van andere kosten of waren niet bereid om de kosteninformatie aan derden vrij te geven.

Volgens een enquête die het Global Timber Forum in 2015 heeft uitgevoerd bij belanghebbenden uit de particuliere sector, vermeldde 53% van de steekproef van 20 ondervraagde bedrijven dat zij extra kosten hadden gemaakt voor de ontwikkeling en/of exploitatie van hun DDS (Global Timber Forum, 2015). Vijf respondenten verstrekten informatie over de omvang van de kosten voor de ontwikkeling van het DDS, die varieerden tussen 5 000 en 90 000 euro. Zij vermeldden met name dat IT-systemen moesten worden opgezet en dat veel tijd werd besteed aan opleidingen om het DDS toe te passen. De totale jaarlijkse kosten voor het gebruik van het DDS varieerden tussen 10 000 en 50 000 euro voor de drie operatoren/marktdeelnemers die dergelijke informatie verstrekten. Uit de GTF-enquête bleek bovendien dat de naleving van de wetgeving (gecombineerde naleving van de wetgeving en de milieuwetgeving, inclusief de EUTR) 1 000 tot 70 000 euro per jaar kost, waarbij de gemiddelde jaarlijkse kosten ongeveer 26 000 euro bedragen. Bovendien bleek uit de enquête dat 27 operatoren uit vijf verschillende landen een personeelslid hadden dat zich bezighield met naleving van de wetgeving, die gemiddeld 3,6 uur per week besteedden aan naleving van de milieuwetgeving. Volgens dezelfde enquête die GTF in 2015 uitvoerde, lijkt het uitoefenen van due diligence de aankoopprijs van hout slechts licht te hebben verhoogd. De meeste respondenten (86%) van de enquête onder de particuliere sector die een antwoord op deze vraag gaven, meldden een stijging van tussen 1% en 10%. Naast de toename van de directe investeringen en de operationele kosten hebben de geraadpleegde marktdeelnemers over het algemeen de indruk dat de toepassing van de EUTR extra verplichtingen, lasten en bureaucratie voor de particuliere sector heeft gecreëerd. Verscheidene respondenten van de enquête in de particuliere sector van 2015 stelden dat de ontwikkeling en het onderhoud van een DDS tijdrovend is zonder dat dit een meerwaarde oplevert. (Trinomics, 2021)

Uit een recentere studie die in 2019 is uitgevoerd (UNEP-WCMC, 2019) op basis van een enquête onder operatoren, brancheorganisaties en bevoegde autoriteiten bleek dat over het geheel genomen, met inbegrip van de operatoren die geen of verwaarloosbare kosten rapporteerden, de jaarlijkse uitvoeringskosten per bedrijf varieerden van 0 tot 8 miljoen euro. Het cijfer van 8 miljoen euro bleek een grote uitschieter te zijn. De mediaan van de kosten om de EUTR te implementeren bedroeg 10 000 euro en de gemiddelde kosten 38 500 euro (exclusief de uitschieter van 8 miljoen euro). Uit het verslag blijkt ook dat deze KMO's zwaarder werden getroffen door de kosten, gezien hun geringere capaciteit in termen van omzet en personeel om de extra administratieve lasten van de EUTR op te vangen. Verscheidene respondenten hebben een personeelsequivalent opgegeven, gaande van één deeltijdse medewerker tot zes voltijdse personeelsleden. Verder hebben 19 operatoren uit zes landen de uitvoeringskosten geraamd als percentage van de jaaromzet, variërend van minder dan 1% tot meer dan 25%, met een mediaan van 1% en een gemiddelde van 3,8%. De meest gerapporteerde kosten bedroegen 10% van de jaaromzet (gerapporteerd door vijf operatoren uit drie landen), met een mediaan van 5% en een gemiddelde van 7,2%, waarbij de gevallen waarin de kosten als verwaarloosbaar werden gerapporteerd, buiten beschouwing werden gelaten. Geen of verwaarloosbare kosten (<1% van de jaaromzet) werden gerapporteerd door 30 operatoren in tien landen (exclusief de operatoren die verklaarden dat dit niettemin significant was).

Ten slotte werd in maart 2021 een nieuw onderzoek gepubliceerd (Norman, 2021). Binnen dit onderzoek werd een enquête afgenomen bij marktdeelnemers die sinds de EUTR aan handhavingscontroles werden onderworpen. Er werden 72 bedrijven geïnterviewd, bij 70 daarvan werd speciaal personeel in dienst genomen om de naleving van de EUTR te waarborgen. Voor zover antwoorden werden gegeven (het onderzoek vermeldt echter niet het aantal gegeven antwoorden), maakten de operatoren melding van kosten tussen 10.000 en 35.000 euro per jaar, waarbij de meerderheid kosten meldde tussen 10.000 en 20.000 euro. In dit onderzoek werd ook ontdekt dat bedrijven vaak een specifiek beleid inzake de herkomst van hout hebben ontwikkeld nadat de handhavingscontroles hebben plaatsgevonden, en dat ongeveer de helft van de marktdeelnemers in 2019 een beleid hadden ingevoerd.

Beperkingen van de theorie:

In het algemeen is er een aanzienlijk gebrek aan gegevens over de kosten uit de verschillende raadplegingen die voor dit project zijn gehouden, uit eerdere studies en uit de bestudeerde literatuur (Trinomics, 2021). Er heerst dan ook grote onzekerheid over gegevens die essentieel zijn voor de analyse van de kosten voor operatoren. Er zij op gewezen dat alle vier bronnen van kostenberekeningen voor operatoren vergelijkbare kostenberekeningen geven, maar dat de belangrijkste elementen van onzekerheid hieronder worden uiteengezet:

- De kosten die in de literatuur zijn teruggevonden, zijn allemaal gebaseerd op steekproeven van kleine omvang, bv. tussen 3 en 16 respondenten. De laatste bron (Norman, 2021) vermeldt niet duidelijk het aantal respondenten op de vraag naar de kosten.
- In de meeste bronnen was het voor de respondenten moeilijk om de kosten rechtstreeks toe te schrijven aan de EUTR in het bijzonder. Dit werd opgemerkt in de verslagen van Norman, GTF en de enquête van de vorige evaluatie in de EUTR. Hoewel dit niet uitdrukkelijk wordt vermeld in het WCMC-verslag, hebben slechts 16 van de 122 respondenten de kosten gekwantificeerd, wat erop kan wijzen dat het moeilijk is de kosten rechtstreeks toe te schrijven aan de EUTR.
- De deelname van operatoren aan dergelijke enquêtes hangt af van hun bekendheid met de EUTR en de daarmee samenhangende verplichtingen, wat tot scheve resultaten kan leiden. Het is mogelijk dat een deel van de operatoren dat niet op de hoogte is van de verplichtingen in het kader van de EUTR, niet aan de enquêtes deelneemt. De deelname aan dergelijke enquêtes wordt ook bepaald door de stimulans om deel te nemen, die in dit geval verband houden met de hoogte van de kosten - d.w.z. degenen die worden geconfronteerd met hogere kosten voor DD hebben een grotere stimulans om deel te nemen teneinde de bewustwording over deze kwestie te vergroten. Hoewel er manieren zijn om vertekening door steekproeven te voorkomen, is het niet duidelijk of dergelijke methoden in alle bovengenoemde studies zijn toegepast. Niettemin geven sommige studies een schatting van het aandeel importeurs dat geen gevolgen heeft ondervonden van de EUTR: terwijl twee studies vergelijkbare cijfers rapporteren (zo maakte 47% in de GTF-studie geen melding van extra kosten en voerde 50% in de Norman-studie van importeurs geen beleid voor de aanschaf van hout in als reactie op controles), de WCMC-studie gaf aan dat 36% zei dat de EUTR tot geen extra of verwaarloosbare kosten heeft geleid.

- Het is onwaarschijnlijk dat de steekproeven een goede afspiegeling vormen van het profiel van de bedrijfstak in het algemeen, en met name van de verdeling tussen grote ondernemingen en kleine en middelgrote ondernemingen. In theorie kan worden verwacht dat kleine en middelgrote ondernemingen minder afzonderlijke grondstofbronnen en/of minder complexe toeleveringsketens hebben, en dus potentieel minder kosten. Aangezien slechts 4-5% van de importeurs groot is (Eurostat-gegevens), zouden verschillen in kosten naar grootte van invloed zijn op de algemene cijfers. Een dergelijk verschil werd echter niet specifiek vermeld in de raadpleging en uit de cijfers van alle studies blijkt dat de kosten van kleine en middelgrote ondernemingen vergelijkbaar zijn met die van grote ondernemingen. Bovendien hebben de meeste steekproeven in de onderstaande tabel een goede (zij het niet representatieve) bijdrage van KMO's.

- De kosten van importeurs kunnen verschillen naar gelang van de herkomst van de invoer, d.w.z. dat importeurs met invoer uit landen met een hoog risico geconfronteerd kunnen worden met hogere kosten van het DDS. Uit de studies wordt niet duidelijk waar de respondenten hun ingevoerde producten vandaan halen. Als we echter de logica doortrekken dat degenen met hogere kosten eerder geneigd zijn deel te nemen, bestaat het risico dat de steekproeven oververtegenwoordigd zijn door degenen die meer problemen hebben met DD in verband met de invoer uit landen met een hoger risico. Op basis van Eurostat-gegevens is ongeveer 41% van de EU-houtinvoer afkomstig uit landen met een hoog risico.

(Trinomics, 2021)

Bron	Bereik van de kosten	Omvang van de steekproef	Grootte van operatoren	Toelichting
Norman, 2021	10 000 – 35 000 euro (best 15 000)	72 (in de studie wordt opgemerkt dat sommige bedrijven ervoor kozen de vragen over nalevingsbudgetten of -kosten helemaal niet te beantwoorden. Het is onduidelijk hoeveel van de 72 bedrijven de vraag over de kosten hebben beantwoord)	39% groot / 61% KMO	Kleine steekproef. Toerekeningsprobleem: er wordt gemeld dat slechts 20 van de 72 respondenten een specifiek bedrijfsbudget voor de naleving van de EUTR hebben gerapporteerd. In het verslag staat ook dat de helft van de ondervraagde marktdeelnemers een beleid inzake de aankoop van hout had ontwikkeld.
WCMC, 2019	0 – 571 000 euro (exclusief een uitschieter van EUR 8m) (beste 38 500 euro)	16 respondenten melden een kost in euro's, van de 84 die kosten melden (op een totale steekproef in de enquête van 122)	72 respondenten opgegeven omvang: ca. 57% KMO's	Kleine steekproef. Uit het verslag blijkt dat 58% van de respondenten aangaf dat de EUTR kosten voor het bedrijf met zich meebracht, 36% gaf aan dat het geen extra of te verwaarlozen kosten met zich meebracht, en 6% wist het niet. Een aantal respondenten die geen of verwaarloosbare kosten vermeldden, legden uit dat zij reeds over een stelsel van zorgvuldigheidseisen beschikten.
COM, 2016 (Evaluation)	5000 – 90 000 euro om de DDS op te zetten en 10 000 - 50000 euro om de DDS te onderhouden	5 respondenten over het opzetten van DDS en 3 respondenten over het onderhoud van DDS	n.v.t.	Kleine steekproef. Toerekeningsprobleem: de meeste bedrijven konden de vraag over de kosten niet beantwoorden. Volgens de enquête in de particuliere sector (bijlage 7) vermeldde 47% van de steekproef van 20 ondervraagde bedrijven dat zij extra kosten hadden gemaakt voor de ontwikkeling en/of exploitatie van hun DDS. 82% van de respondenten was van mening dat de EUTR extra verplichtingen en lasten voor het bedrijfsleven in de EU heeft gecreëerd, met name wat het opzetten van een DDS betreft, terwijl 13% het daar niet mee eens was (5% had geen mening). De standpunten waren gelijklopend voor alle groepen belanghebbenden, maar uit het resultaat blijkt dat de implicaties minder belastend zijn voor grote bedrijven dan voor KMO's. 83% van de respondenten was van mening dat de EUTR extra verplichtingen en lasten voor het bedrijfsleven in de EU heeft gecreëerd, met name wat het bijhouden van een DDS betreft, terwijl 12% het daar niet mee eens was (5% had geen mening). Deze standpunten waren ook gelijklopend voor alle groepen van belanghebbenden.
GTF, 2015	1000 – 70 000 euro (beste 26 637 euro)	15 rapporteerden over kosten (van 72)	100% KMO's	Kleine steekproef. Probleem van toerekening: Op de vraag om de kosten van de naleving van de wetgeving te kwantificeren, konden veel bedrijven geen antwoord geven. Veel van de ondervraagde bedrijven combineerden de kosten van naleving van de wetgeving en die van het milieu.

Tabel 1: samenvatting kosten theorie

(Trinomics)

Baten uit de theorie:

Binnen de geschiktheidscontrole van de EU zijn een aantal baten naar boven gekomen die relevant zijn om te bespreken. (Trinomics, 2021)

De baten die optreden voor bedrijven die de due diligence verplichting volgen binnen de EUTR zijn de volgende.

De EUTR heeft de EU-lidstaten in staat gesteld gebruik te maken van gecombineerde markttoezichting om de potentiële verstoringen in de EU te voorkomen. Dit zou zich kunnen voordoen als specifieke lidstaten zich niet aan dezelfde regels hoefden te houden (Europese Commissie, 2016). Er kan dus worden verwacht dat de verordening heeft geholpen bij het ondersteunen van de totstandbrenging van een gelijk speelveld, waardoor de stroom van minder duur hout naar bepaalde EU-lidstaten wordt voorkomen. Verwacht kan worden dat dit ten goede komt aan bedrijven binnen de lidstaten die anders gedwongen werden te concurreren met bedrijven die zich niet aan dezelfde regels hoefden te houden.

Een van de belangrijkste voordelen van de EUTR (zowel wat het belang als wat de bewijskracht betreft) is de impact ervan op de transparantie van de toeleveringsketens: de operatoren moeten de toelevering vanaf de oogstplaatsen volgen. De grotere beschikbaarheid en stroom van informatie maakt het vervolgens mogelijk om in de toeleveringsketen druk uit te oefenen op de oorspronkelijke bron om ervoor te zorgen dat de houtkap legaal is. De belanghebbenden zijn van mening dat de EUTR heeft geleid tot een positieve verandering in de transparantie en de beschikbaarheid van informatie en documentatie over de toeleveringsketens van hout (met name over de soorten en de oorsprong). De belanghebbenden melden ook dat de marktdeelnemers in bescheiden mate zijn overgeschakeld op transparantere toeleveringsketens, en dat de EUTR in houtproducerende landen heeft geleid tot hervormingen om de transparantie te verbeteren.

Daarnaast zijn ook andere voordelen vastgesteld, die minder significant of meer geïsoleerd zijn:

- Aanzienlijke verbetering van de samenwerking tussen de bevoegde autoriteiten en de EG, en tussen kleinhandelaren/operatoren en handelaren en een matige verbetering van de samenwerking met de civiele maatschappij en de particuliere sector in landen die naar de EU exporteren;
- EU-marktdeelnemers hebben geprofiteerd van de totstandbrenging van gelijke concurrentievoorwaarden en een beter inzicht in hun toeleveringsketens.;
- Een aantal exporteurs was van mening dat de verordening voordelig was geweest voor hun bedrijf (Jonsson et al, 2015). Belanghebbenden in Maleisië schrijven een toename van de uitvoer naar de EU toe aan zowel de EUTR als hun VPA.;
- De respondenten van het de fitness check waren ook van mening dat de EUTR enigszins had geleid tot het scheppen van banen in de EU.

Desondanks blijven er onder de belanghebbenden gemengde gevoelens bestaan over de gevolgen van de EUTR voor het bedrijfsleven. Het is duidelijk dat een aanzienlijk aantal operatoren nog steeds niet op de hoogte is van de EUTR (WWF, 2019). Dit heeft gesuggereerd dat er ruimte is voor grotere voordelen voor alle belanghebbenden, maar er zijn meer middelen nodig om het bewustzijn in de hele sector te verbeteren. (Trinomics, 2021)

Hoewel er veel voordelen zijn vastgesteld, zijn vele daarvan niet gekwantificeerd of in geld uitgedrukt. Bovendien worden sommige voordelen slechts in één enkele bron vermeld. Het is dan ook moeilijk om uit te maken hoe groot of hoe breed de voordelen zijn en het beperkt de mate waarin de kosten met de baten kunnen worden vergeleken.

Over de baten van de EUTR is eigenlijk niet zo veel bekend. Daardoor zijn we breder gaan onderzoeken wat de baten zijn binnen het due diligence kader van de OECO.

In 2015-16 heeft de OESO samengewerkt met de School of International Public Affairs (SIPA) van de Universiteit van Columbia om een onderzoeksproject te leiden over de ontwikkeling van een kader en een beoordelingsinstrument om de kosten en baten van due diligence voor bedrijven te meten, waarbij het due diligence-kader van de OESO als basis wordt gebruikt. De volgende 5 baten kwamen uit dit onderzoek. (OECD, 2016)

1. verbetert de kennis van een bedrijf over zijn activiteiten en toeleveringsketen,
2. vermindert de operationele en strategische risico's van een onderneming
3. verbetert de transparantie (intern en extern)
4. verbetert het bestuur, en
5. verbetert de relatie met belanghebbenden zoals werknemers, zakenpartners, gemeenschappen, regeringen van gastlanden

4. Methodologie:

In deze masterproef zal er gebruik worden gemaakt van een mixed-methode benadering. Er zal dus gebruik worden gemaakt van zowel een kwantitatieve onderzoeksmethode als een kwalitatieve onderzoeksmethode. Het doel is om te gaan kijken wat de kosten en baten zijn volgens voorgaande onderzoeken en deze te vergelijken met de kosten en baten inschatting van bedrijven binnen de houtsector.

Voor het kwalitatief onderdeel van dit onderzoek hebben we ervoor gekozen om op zoek te gaan naar een expert op vlak van EUTR-regelgeving. Met deze expert willen we een diepte-interview afnemen, om een duidelijk beeld te creëren hoe de houtverordening op de Belgische markt tot zijn recht komt.

Bij de zoektocht naar een partner om binnen dit onderzoek de juiste correspondenten te vinden, zijn we uiteindelijk uitgekomen bij Fedustria.

Fedustria is de federatie van de Belgische textiel-, hout- en meubelindustrie. De hout- en meubelindustrie omvat volgende sectoren:

- Meubel
- Bouwelementen
- Plaatmateriaal
- Houten verpakkingen
- Houtinvoerhandel
- Diverse producten van hout

Binnen Fedustria werkt een expert op vlak van de EUTR. Hierbij hebben we de kans gekregen de kennis van de expert via een semigestructureerd interview te verzamelen. Het doel van dit interview was om de literatuur gevonden in verband met de houtverordening te toetsen met de praktijk. Binnen de bespreking van de methodologie en de resultaten zal de kennis van de expert geciteerd worden om duiding te brengen bij gemaakte keuzes en de gang van zaken binnen de houtsector.

“Ik ben bezig met zo goed als alles wat duurzaamheid en houtbeschikbaarheid en dergelijke thema’s aangaat, dat volg ik op. En dus de EUTR is een van die thema's dat ik al ettelijke jaren opvolg, met dat hout-invoerders sinds 2017 ook lid zijn geworden van Fedustria is dat natuurlijk nog een veel actueler thema geworden voor ons. Het is sinds 2017 dat we de EUTR heel actueel opvolgen.” (Expert Fedustria)

Deze bevraging is specifiek afgenomen bij groot importeurs/operators van hout in België. Dit omdat volgens de expertise van de expert de juiste doelgroep voor ons onderzoek is en hier een zo groot mogelijke responsgraad verwacht wordt.

“Wanneer ik spreek over de “houtinvoerders”, heb ik het dus over de bedrijven die enkel actief zijn in de houtinvoerhandel (importeurs/operators), deze lijst van bedrijven kan je terugvinden op onze website. Dit zijn in totaal 38 ondernemingen. Om lid te kunnen zijn van deze groep houtinvoerhandel, moet men een “code of conduct” ondertekenen, waarin o.a. is vastgesteld dat de EUTR moet worden nageleefd. Wanneer we vergaderingen hebben met deze groep, is de EUTR altijd een belangrijk thema op de agenda.

Ook binnen de andere groepen (meubel, bouwelementen, plaatmateriaal, houten verpakkingen en diverse producten van hout) zijn er bedrijven die een due diligence systeem hebben, maar zij zitten dus niet vertegenwoordigd in de groep "houtinvoerhandel". Alles hangt natuurlijk ook af van waar men het hout aankoopt: bedrijven die hout aankopen dat reeds door een ander bedrijf op de EU-markt gebracht werd, moeten immers geen due diligence uitvoeren. Wij blijven in elk geval inzetten op sensibilisatie bij al deze leden. Indien er vragen of problemen zijn, weet men ons dan ook te vinden."

Door het interview af te nemen zijn we dan ook tot onze doelgroep en respondenten gekomen. Fedustria treedt binnen dit onderzoek op als partner. De federatie heeft in naam van dit onderzoek de enquête opgestuurd, dit omwille van gegevens bescherming van de respondenten.

Karakteristieken respondenten

In onderstaande tabel zal een overzicht van de respondenten worden geven. De hoeveelheid werknemers van de respondenten zal eerst worden gegeven. Verder zal ook de jaaromzet per respondent weergegeven worden. Hierdoor krijgen we een inschatting hoe groot de onderneming is. Als derde geven we weer of de enquête al dan niet volledig is ingevuld.

Respondent	Hoeveel werknemers heeft het bedrijf?	Wat is de jaaromzet van de onderneming?	Enquête volledig
Respondent 1	< 10	€ 45 000 000	Ja
Respondent 2	10 tot 50	€ 20 000 000	Ja
Respondent 3	10 tot 50	€ 128 000 000	Ja
Respondent 4	< 10	€ 15 000 000	Ja
Respondent 5	50 tot 250	€ 52 500 000	Nee
Respondent 6	10 tot 50	€ 40 000 000	Ja
Respondent 7	< 10	/	70%, kosten niet besproken
Respondent 8	50 tot 250	€ 125 000 000	Nee
Respondent 9	> 250	€ 116 000 000	Nee
Respondent 10	10 tot 50	€ 45 000 000	Nee
Respondent 11	10 tot 50	€ 80 000 000	Nee
Respondent 12	10 tot 50	€ 30 000 000	Nee
Respondent 13	> 250	/	Nee
Respondent 14	50 tot 250	€ 53 000 000	Nee

Tabel 2: Karakteristieken respondenten

Binnen deze enquête is er gekozen om zo specifiek mogelijk te weten te komen wat de kosten en baten zijn van de houtverordening. Hier is een onderscheid in kosten gemaakt volgens de opdeling van de verplichtingen binnen de verplichte houtverordening.

- Maatregelen en procedures die toegang verschaffen tot de volgende informatie met betrekking tot de levering door de marktdeelnemer van hout of houtproducten die op de markt worden gebracht
- Risicobeoordelingsprocedures
- Risicobeperkingsprocedures

Doordat er bij dit kwantitatief onderzoek geen standaardprocedure aanwezig is om de data te analyseren werd er gekozen om te kijken als er overeenkomsten waren in de antwoorden van respondenten. Zodoende konden deze antwoorden gestructureerd worden en kon er gekeken worden als er al dan niet overeenkomsten zijn tussen de kosten en de baten die optreden. (Zie bijlage 5 voor enquête)

5. Resultaten:

In deze resultatensectie zal de structuur van de enquête worden aangehouden. Ook zal de anonimiteit van de respondenten te allen tijde bewaard worden. Deze anonimiteit is gekozen zodat de respons graad zo hoog mogelijk ging zijn.

De enquête (zie bijlage 6) is dus afgenomen bij 38 importeurs van hout die aangesloten zijn als lid bij Fedustria. Van deze 38 respondenten zijn er 14 gestart aan de enquête. 5 respondenten hebben de enquête volledig ingevuld. 1 respondent heeft alle vragen ingevuld behalve die met betrekking tot de kosten. De overige 8 respondenten hebben de algemene gegevens met betrekking tot de eerste 4 vragen van de bevraging ingevuld, bij de start van het hoofdstuk waarin de kosten en baten inschatting werd gevraagd haakte de overige 8 respondenten af.

De vragen van de enquête zullen een voor een besproken worden. Hierbij zal oftewel een algemene samenvatting per vraag gegeven worden of indien de antwoorden te uiteenlopend zijn, apart voor elke respondent besproken worden.

De eerste vragen van de enquête zijn besproken in de karakteristieken van de respondenten. Vervolgens zijn we aanbeland aan vraag 4 van de enquête.

Vraag 4: "Uit welke regio's importeren jullie hout?"

Respondenten	Regio's
Respondent 1	Europa, Azië, Afrika, Zuid-Amerika
Respondent 2	Azië, Afrika, Zuid-Amerika
Respondent 3	Europa, Azië, Afrika, Zuid-Amerika
Respondent 4	Afrika, Zuid-Amerika
Respondent 5	Azië, Noord-Amerika
Respondent 6	Azië, Afrika, Zuid-Amerika
Respondent 7	Azië, Afrika, Noord-Amerika, Zuid-Amerika
Respondent 8	Europa, Azië, Afrika, Zuid-Amerika
Respondent 9	Europa, Azië, Afrika, Noord-Amerika, Zuid-Amerika
Respondent 10	Afrika
Respondent 11	Europa, Azië, Afrika, Noord-Amerika
Respondent 12	Europa, Azië, Afrika, Noord-Amerika, Zuid-Amerika
Respondent 13	Europa, Azië, Afrika, Noord-Amerika, Zuid-Amerika
Respondent 14	Europa, Noord-Amerika, Zuid-Amerika

De respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere opties aan te geven. Er is maar 1 bedrijf, respondent 10, die enkel importeert uit 1 specifiek continent. Al de rest importeert uit meerdere continenten. Azië (12 keer) , Afrika (12 keer) en Zuid-Amerika (11 keer) waarvoor het meest wordt gekozen om hout te importeren. Europa (8 keer) en Noord-Amerika (8 keer) moeten ook niet onderdoen.

We willen graag een duidelijk beeld creëren over de effectieve kosten die optreden binnen de onderneming die van toepassing zijn op de verplichte due diligence wetgeving (EUTR) binnen de houtsector. Daarom hebben we gevraagd om te proberen onderstaande vragen met betrekking tot de kosten zo accuraat mogelijk in te vullen.

Vraag 5:

“Welke stappen moeten jullie nemen om in orde te zijn volgens de EUTR-regelgeving met betrekking tot de verplichte due diligence?”

“De te nemen stappen zijn uiteenlopend per land van herkomst en per leverancier. Maar de basis is het verzamelen van documenten die bewijzen dat de herkomst van het materiaal gegarandeerd legaal is. De documenten moeten van het moment van kappen van de boom tot de levering van het eind product aan onze onderneming aansluitend zijn.” (Respondent 1)

De overige 4 respondenten antwoordden liggen gelijklopend. Er wordt aangekaart door de respondenten dat alle stappen die voorzien in de EUTR regelgeving een volledige due diligence moet gebeuren zoals voorgeschreven door de EUTR.

Vraag 6:

“Wat zijn de voornaamste kostenposten met betrekking tot de verplichte due diligence volgens jullie? En welke kostprijs is hier telkens aan verbonden (gemiddeld per jaar)”

“We maken gebruik van een externe partij sinds kort die een groot deel van het werk uit handen nemen. Deze kost is heel duidelijk te benoemen en is 27.000 Euro per jaar. Daarnaast moeten we er zelf tijd in steken en deze schat ik omgerekend op ca. 14.400 Eur per jaar. Zijnde een totale kost van 41.400 Eur per jaar.” (Respondent 1)

Respondent 2 kaart alleen de kostenposten aan maar haalt niet aan hoeveel elke post kost:

“personeelskost, verplaatsingskosten, eventueel bijkomende audits”

“plaatsbezoeken, permante update en evaluatie van alle inkoopdata, permanente assesments ,”
(respondent 3)

Respondent 4 geeft een specieke kostenpost aan, er is binnen dit bedrijf 1 full Time bediende bezig om het bedrijf in orde te houden volgens de regelgeving. Verder deelt deze mee dat de full time bediende ook moet reizen om te kunnen voldoen aan de EUTR. Het bedrijf schat deze kost op ongeveer een 100.000 €.

Respondent 6 geeft aan dat de kostenposten voor hen vooral: Bos audits & admin controle

Vraag 7:

“Rekenen jullie de kosten met betrekking tot de verplichte due diligence door aan jullie klant?”

Respondenten	Ja of nee
Respondent 1	Nee
Respondent 2	Nee
Respondent 3	Nee
Respondent 4	Nee
Respondent 6	Ja
Respondent 7	Nee

Uit het interview met expert van Fedustria werd enthousiast gereageerd over deze vraag. Fedustria had zelf geen idee of de extra kost voor de importeurs om te voldoen aan de regelgeving wordt doorgerekend naar de klanten van de importeurs. Enkel respondent 6 antwoord “Ja” op deze vraag. Al de andere zouden deze kost niet doorrekenen.

Vraag 8:

“Wat is de gemiddelde kost per jaar als operator om te voldoen aan de verplichte maatregelen en procedures tot het verplicht bijhouden van informatie over de partij hout en houtproducten?

(Volgens de EUTR: De operator moet kunnen beschikken over informatie met een beschrijving van het hout en de houtproducten, het land waar het gekapt is, de houtsoort, de hoeveelheid, bijzonderheden over de leverancier en informatie over de naleving van de nationale wetgeving.)”

Respondent 1 en 6 kunnen een inschatting maken van de kosten op basis van de vooropgestelde indeling in de vragenlijst (vragen: 8, 9 en 10). Volgens respondent 6 is de kost 10 000 euro met betrekking tot vraag 8.

“De eerder genoemde kosten zijn de totale kosten voor onze due diligence. De meeste tijd en dus kosten kruipen in het verzamelen en juist ordenen van alle documentatie. Ik schat dat dit ca. 70% van de totale kost is, zijnde dan 28.980 Euro.” (respondent 1)

Een deel respondenten kan de kost voor de verschillende due diligence verplichtingen niet apart inschatten. Deze respondenten gaven een totale inschatten voor de hele due diligence verplichting en niet op basis van de drie delen in de vragenlijst (vraag 8, 9 en 10).

“Wij schatten de totale kost van due diligence op 150.000 euro.” (Respondent 2)

“ca. 35.000 €/jaar all-in” (Respondent 3)

Respondent 4 blijft ook hier met de inschatting die hij heeft gemaakt in vraag 6 van de enquête, namelijk: er is binnen dit bedrijf 1 full Time bediende bezig om het bedrijf in orde te houden volgens de regelgeving. Verder deelt deze mee dat de full time bediende ook moet reizen om te kunnen voldoen aan de EUTR. Het bedrijf schat deze kost op ongeveer een 100.000 €.

Vraag 9:

“Wat is de gemiddelde kost per jaar om aan de risicobeoordelingsprocedures te voldoen? (Volgens de EUTR: Risico's zoeken en in kaart brengen. De risicobeoordeling houdt in dat de operator het risico van illegaal hout in zijn toeleveringsketen moet beoordelen, op basis van de hierboven genoemde informatie en rekening houdend met de in de verordening vastgestelde criteria.)”

“Eens we beschikken over alle documenten en het feit dat we al zeer risico mijdend zijn is de tijd die hiermee verloren gaat redelijk beperkt. Op basis van knowhow beginnen we al niet aan te risicovolle producten/ herkomsten. 15% van de totale kost, zijnde 6.210 Eur.” (Respondent 1)

Respondent 6 schat de kost om te voldoen aan de risicobeoordelingsprocedures op 100 000 euro per jaar.

Een deel respondenten kan de kost voor de verschillende due diligence verplichtingen niet apart inschatten. Deze respondenten gaven een totale inschatten voor de hele due diligence verplichting en niet op basis van de drie delen in de vragenlijst (vraag 8, 9 en 10).

“zit vervat in bovenstaande, maakt integraal deel uit van de DDS” (Respondent 2)

“zie bg.” (Respondent 3)

“Zie vorig antwoord” (Respondent 4)

Vraag 10:

“Wat is de gemiddelde kost per jaar om aan de risicobeperkingsprocedures te voldoen? (Volgens de EUTR: moet de operator aan risicobeperking doen. Wanneer uit de beoordeling blijkt dat er een risico van illegaal hout in de toeleveringsketen bestaat, kan dat risico worden beperkt door aanvullende informatie en verificatie van de leverancier te eisen.)”

“Indien uit onze analyse blijkt dat er een risico is zijn we eerder geneigd dit product niet te verhandelen. We zullen dan niet snel toch doorzetten en nog veel werk verrichten. Maar een enkele uitzondering, dus stel 5% van het totale budget, zijnde 2.070 Euro.” (Respondent 1)

Respondent 6 schat de kost om te voldoen aan de risicobeperkingsprocedures op 50 000 euro per jaar.

“De risicobeperking genereert als dusdanig geen bijkomende kosten daar dit een resultante is van onze DDS. Tenzij opportuniteitskosten ten gevolge van gemiste/geweigerde partijen. Dit is zeer moeilijk in te schatten maar geschat komt dit op 250.000 euro.” (Respondent 2)

Een deel respondenten kan de kost voor de verschillende due diligence verplichtingen niet apart inschatten. Deze respondenten gaven een totale inschatten voor de hele due diligence verplichting en niet op basis van de drie delen in de vragenlijst (vraag 8, 9 en 10).

“Zie bg.” (Respondent 3)

“Zie vorig antwoord” (Respondent 4)

We willen graag een duidelijk beeld creëren over de effectieve baten die optreden binnen het bedrijf die van toepassing zijn op de verplichte due diligence wetgeving binnen de houtsector. Daarom hebben we gevraagd om te proberen onderstaande vragen met betrekking tot de baten zo accuraat mogelijk in te vullen. Vanaf vraag 12 tot en met vraag 16 moesten de respondenten antwoorden door middel van aan te duiden welk antwoord het best aansloot bij de stelling. (Helemaal akkoord, Akkoord, Neutraal, Niet akkoord, Helemaal niet akkoord of anders)

Vraag 11:

Zijn er baten aan verbonden voor jullie? Wat zijn deze baten volgens jullie? (Zowel financieel als niet financieel)”

De baten die worden aangekaart door de 6 respondenten:

“De baten zijn natuurlijk vooral in termen van continuïteit van de onderneming, imago naar de kopers van onze producten, het creëren van stabiele aanvoerkanalen. Maatschappelijke verantwoordelijkheid van de sector en daar aan bijdragen. ” (Respondent 1)

Volgens respondent 2 treden er geen voordeel voor het bedrijf op door aan de verplichte due diligence wetgeving te voldoen.

“De baten hebben betrekking transparanter aankoopbeleid, risico inperking op tekortkomingen bij controles CA, vertrouwen van grotere kopers (al dan niet beursgenoteerd), meer klemtoon op duurzaam aankoopbeheer ...” (Respondent 3)

“Essentieel en leerrijk ” (Respondent 4)

“reputatie, correcte herkomst, imago bedrijf en product” (Respondent 6)

“VOLLEDIGER DOSSIER” (Respondent 7)

Vraag 12:

“Verbeter de kennis van jullie bedrijf over haar activiteiten en toeleveringsketen door de EUTR due diligence toe te passen?”

Respondenten 1, 3 en 4 gingen helemaal akkoord met bovenstaande stelling. Respondenten 2 en 7 bleven neutraal en respondent 6 ging akkoord met de stelling.

Respondenten	Antwoord
Respondent 1	Helemaal akkoord
Respondent 2	Neutraal
Respondent 3	Helemaal akkoord
Respondent 4	Helemaal akkoord
Respondent 6	Akkoord
Respondent 7	Neutraal

Vraag 13:

“Vermindert de operationele en strategische risico's van jullie onderneming door de EUTR due diligence toe te passen?”

Respondenten 1, 3 en 4 gingen helemaal akkoord met bovenstaande stelling. Respondenten 2 en 7 bleven neutraal en respondent 6 ging helemaal niet akkoord met de stelling.

Respondenten	Antwoord
Respondent 1	Helemaal akkoord
Respondent 2	Neutraal
Respondent 3	Helemaal akkoord
Respondent 4	Helemaal akkoord
Respondent 6	Helemaal niet akkoord
Respondent 7	Neutraal

Vraag 14:

“Verbeter de transparantie (intern en extern) door de EUTR due diligence toe te passen?”

Respondenten 1, 3 en 4 gingen helemaal akkoord met bovenstaande stelling. Respondenten 2 en 6 gingen akkoord met de stelling en respondent 7 koos voor neutraal te blijven.

Respondenten	Antwoord
Respondent 1	Helemaal akkoord
Respondent 2	Akkoord
Respondent 3	Helemaal akkoord
Respondent 4	Helemaal akkoord
Respondent 6	Akkoord
Respondent 7	Neutraal

Vraag 15:

“Verbeter het bestuur van het bedrijf door de EUTR due diligence toe te passen?”

Respondent 4 gingen helemaal akkoord met bovenstaande stelling. Respondenten 1 en 3 gingen akkoord met de stelling en respondenten 2, 6 en 7 kozen voor neutraal te blijven.

Respondenten	Antwoord
Respondent 1	Akkoord
Respondent 2	Neutraal
Respondent 3	Akkoord
Respondent 4	Helemaal akkoord
Respondent 6	Neutraal
Respondent 7	Neutraal

Vraag 16:

“Verbeter de relatie met belanghebbenden zoals werknemers, zakenpartners, gemeenschappen, regeringen van gastlanden door de EUTR due diligence toe te passen? “

Respondent 1, 3 en 4 gingen akkoord met bovenstaande stelling. Respondenten 2 ging niet akkoord met de stelling. Respondent 6 ging helemaal niet akkoord en respondent 7 koos om neutraal te blijven.

Respondenten	Antwoord
Respondent 1	Akkoord
Respondent 2	Niet akkoord
Respondent 3	Akkoord
Respondent 4	Akkoord
Respondent 6	Helemaal niet akkoord
Respondent 7	Neutraal

6. Conclusie:

In dit onderzoek is een antwoord gezocht op de vragen:

- Wat zijn de geldende wettelijke zorgvuldigheidsverplichtingen binnen de houtsector?
- Wat is de inschatting van de kosten en baten die volgens Europa optreden bij het volgen van de wettelijke diligence verplichtingen binnen de houtsector?
- Is er een verschil tussen de inschatting die EU maakt en de bevraging van de houtimporteurs van Fedustria?

Illegale houtkap is al lang een probleem, maar pas in de jaren 90 bleek uit onderzoek in landen als Cambodja en Indonesië hoe ernstig het eigenlijk was. De kwestie werd in 1998 voor het eerst intergouvernementeel besproken op het actieprogramma van de G8 op bosgebied.

Om deze kwestie aan te pakken op het niveau van de volledige EU werd in 2003 het FLEGT-actieplan (Forest Law Enforcement, Governance and Trade) aangenomen. Dit plan omvat een aantal maatregelen om illegaal gekapt hout van onze markt te weren, de toevoer van legaal hout te verbeteren en de vraag naar verantwoord geproduceerde houtproducten te stimuleren. De twee sleutelementen van het actieplan zijn de EU-houtverordening (EUTR) en de Vrijwillige Partnerschapsovereenkomsten.

Het "stelsel van zorgvuldigheidseisen" binnen de EUTR, vereist dat een marktdeelnemer informatie over hout en houtproducten en hun leveranciers verzamelt om een volledige risicobeoordeling uit te voeren, teneinde het risico dat illegaal gekapt hout of houtproducten die hout van illegale oorsprong bevatten op de EU-markt worden gebracht, tot een minimum te beperken.

De Europese Commissie voert evaluaties en geschiktheidscontroles uit om te beslissen of EU-acties moeten worden voortgezet of gewijzigd. Ook binnen de houtverordening is zo een geschiktheidscontrole uitgevoerd.

Hierin zijn 4 studies besproken die relevant waren voor dit onderzoek. Uit deze studies kan geconcludeerd worden dat de kosten gemiddeld gezien tussen de 15 000 euro en 50 000 euro liggen voor de verplichte due diligence te volgen. Uit de bevraging blijken de kosten voor 2 respondenten in dezelfde grote orde te liggen. De kosten van de 3 andere respondenten liggen aanzienlijk hoger.

De baten gevonden in de literatuur werden per stelling voorgelegd aan de respondenten. Alleen de stelling in verband met "verbetering van transparantie" is duidelijk een voordeel volgens de respondenten en de literatuur. Bij vraag 12 zijn 4 van de 6 respondenten overtuigd over de positieve impact. Bij de overige baten is het bewijs minder groot, aangezien er telkens maar 3 van 6 respondenten overtuigd zijn.

Doordat de literatuur beperkt is en de responsgraad niet groot genoeg is, is het dus moeilijk om aan te geven of er een duidelijk verschil is tussen de inschatting van kosten en baten van de EU en de bevraging van de houtimporteurs.

Verder onderzoek is zeker nodig. Dit is een goede basis om op verder te bouwen. Door een grotere doelgroep te vinden en meer respondenten, kunnen de bevindingen duidelijker en concreter worden. En kan er een globale conclusie worden gemaakt voor de hele houtsector.

7. Discussie

7.1.1. Kostenvergelijking van resultaten enquête met literatuur

In het algemeen is er een aanzienlijk gebrek aan gegevens over de kosten te vinden in de literatuur (Trinomics, 2021). Er heerst dan ook grote onzekerheid over gegevens die essentieel zijn voor de analyse van de kosten. De vier gevonden bronnen van kostenberekeningen hebben wel een vergelijkbare kostenberekeningen.

Bron	De kosten
Norman, 2021	10 000 euro – 35 000 euro (beste inschatting = 15 000 euro)
WCMC, 2019	0 euro – 571 000 euro (exclusief een uitschieter van 8 miljoen euro) (beste inschatting = 38 500 euro)
COM, 2016 (Evaluation)	5 000 euro – 90 000 euro om de DDS op te zetten en 10 000 euro – 50 000 euro om de DDS te onderhouden
GTF, 2015	1000 euro – 70 000 (beste inschatting = 26 637 euro)

Deze kosten liggen dus allemaal wel in dezelfde grootteorde. Uit de theorie kunnen we concluderen, mits de beperkingen, dat de kosten tussen de 15 000 euro en 50 000 euro schommelen. De enquête is afgenomen bij 38 houtimporteurs van België. Allemaal aangesloten als lid bij Fedustria. Uit de doelgroep zijn er 14 die de enquête gestart zijn, enkel 5 hiervan hebben de enquête volledig ingevuld. 1 respondent heeft de enquête ingevuld behalve de vragen met betrekking tot de kosten. De overige 9 hebben alleen de algemene gegevens ingevuld en zijn daarna afgehaakt.

Respondent	Totale kosten inschatting met betrekking tot de hele due diligence verplichting	Stap 1: verplicht bijhouden van informatie	Stap 2: risicobeoordelings-procedure	Stap 3: risicobeperkings-procedure
1	41 400 euro per jaar	Ongeveer 70% van de totale kost is, zijnde dan 28 980 euro per jaar	15% van de totale kost, zijnde 6 210 euro	Doet zich alleen voor uitzonderlijk voor, dus stel 5% van het totale budget, zijnde 2 070 euro
2	Geen totaal opgegeven. Totaal zelf samengesteld door de 3 stappen op te tellen = 400 000 euro per jaar	+/- 150 000 euro per jaar	Zit vervat in bovenstaande, maakt integraal deel uit van de DDS	Dit is zeer moeilijk in te schatten maar geschat komt dit op 250 000 euro

3	+/- 35 000 euro per jaar	/	/	/
4	Gemiddeld 100 000 euro per jaar	/	/	/
6	Bos audits & admin controle (geen monetaire cijfers gegeven)	/	/	/
7	Geen totaal opgegeven. Totaal zelf samengesteld door de 3 stappen op te tellen = 160 000 euro per jaar	10 000 euro	100 000 euro	50 000 euro

Indien we bovenstaande gegevens uit de literatuur gaan vergelijken met de gegevens verkregen uit de enquête:

Uit de gegevens verzameld uit de enquête valt al meteen op dat maar 50% van de respondenten de kosten kunnen opdelen en toerekenen aan de specifieke opdeling van de verplichte due diligence. Dit is meteen al iets dat we ook terugvinden in de literatuur. Volgens het onderzoek van de EU commissie blijkt dat operatoren de belangrijkste bron van informatie over de Due Diligence Systeem-gerelateerde (DDS) kosten zijn geweest, maar zij waren meestal niet in staat om de door de EUTR veroorzaakte kosten te scheiden van andere kosten of waren niet bereid om de kosteninformatie aan derden vrij te geven.

Uit vraag 7 van de enquête blijkt dat maar 1 van de 6 respondenten de kosten van de verplichte DD doorrekenen naar de klanten. Volgens de enquête die GTF in 2015 uitvoerde, lijkt het uitvoeren van due diligence de aankooprijks van hout slechts licht te hebben verhoogd. Hier zien we dus een gelijklopende trend als in de literatuur.

Als we gaan kijken naar de grootorde van de totale kost die optreedt bij de verplichte due diligence dat de kosten van 2 respondenten in dezelfde grootteorde liggen dan in de literatuur. De overige 3 respondenten liggen een heel stuk hoger, namelijk: 100 000 euro, 160 000 euro en 400 000 euro.

Uit de studie die in 2019 is uitgevoerd (UNEP-WCMC, 2019) hebben 19 operatoren uit zes landen de uitvoeringskosten geraamd als percentage van de jaaromzet, variërend van minder dan 1% tot meer dan 25%, met een mediaan van 1% en een gemiddelde van 3,8%. De meest gerapporteerde kosten bedroegen 10% van de jaaromzet (gerapporteerd door vijf operatoren uit drie landen), met een mediaan van 5% en een gemiddelde van 7,2%, waarbij de gevallen waarin de kosten als verwaarloosbaar werden

gerapporteerd, buiten beschouwing werden gelaten. Geen of verwaarloosbare kosten (<1% van de jaaromzet) werden gerapporteerd door 30 operatoren in tien landen (exclusief de operatoren die verklaarden dat dit niettemin significant was). Indien we deze berekening uitvoeren op de gegevens verkregen uit de enquête komen we uit op de tabel hieronder:

Respondent	Totale kosten inschatting met betrekking tot de hele due diligence verplichting	Jaaromzet	Gerapporteerde kosten tov jaaromzet (in %)
1	41 400 euro per jaar	45 000 000 euro	0,092%
2	Geen totaal opgegeven. Totaal zelf samengesteld door de 3 stappen op te tellen = 400 000 euro per jaar	20 000 000 euro	2%
3	+/- 35 000 euro per jaar	128 000 000 euro	0,027%
4	Gemiddeld 100 000 euro per jaar	15 000 000 euro	0,67%
6	Bos audits & admin controle (geen monetairere cijfers gegeven)	40 000 000 euro	/
7	Geen totaal opgegeven. Totaal zelf samengesteld door de 3 stappen op te tellen = 160 000 euro per jaar	onbekend	/

Als we deze twee bevindingen vergelijken, zien we dat uit de gegevens van de enquête dit percentage toch een heel stuk lager ligt. Dit kan enigszins verklaard worden door de lage responsgraad en het niet representatief zijn van de data uit de enquête.

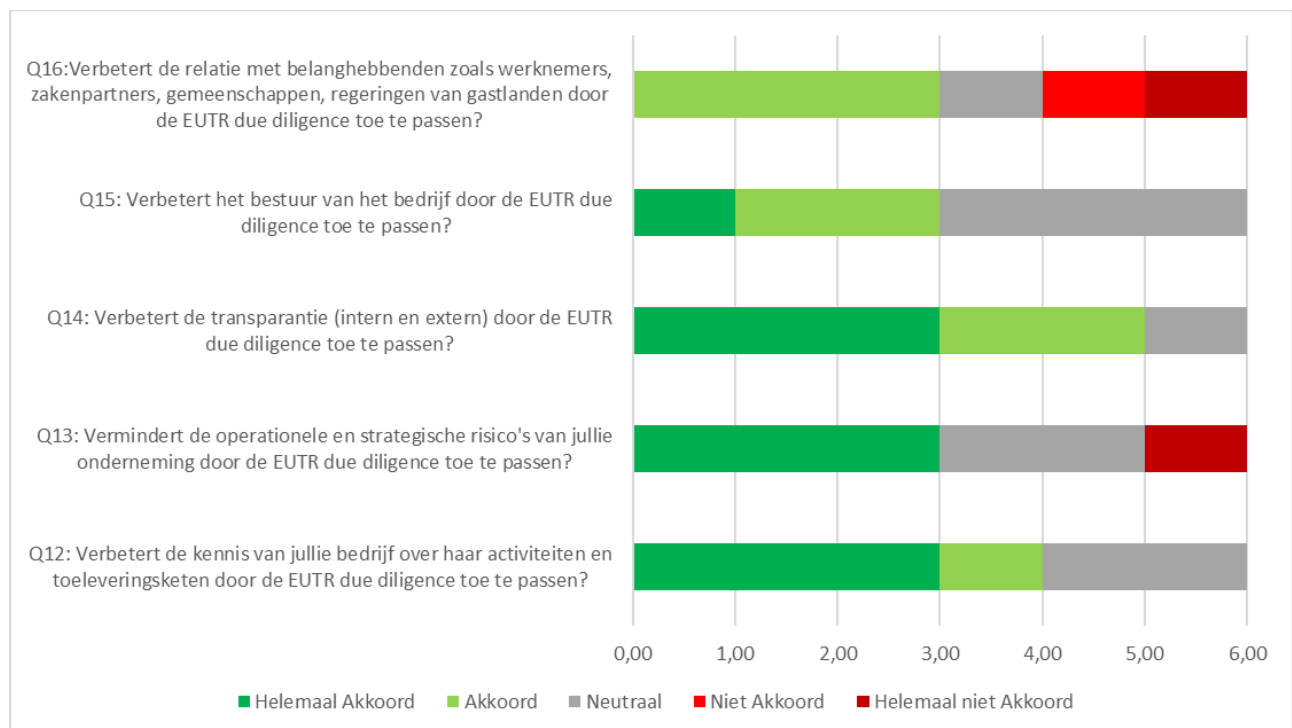
Algemeen voor de hele houtsector kunnen we hier geen algemene conclusie trekken uit de data aangezien de responsgraad zo laag was.

7.1.2. Batenvergelijking van resultaten enquête met literatuur

In de theorie zijn verschillende baten teruggevonden. Deze baten hebben we voorgelegd in de enquête:

1. verbetert de kennis van een bedrijf over zijn activiteiten en toeleveringsketen,
2. vermindert de operationele en strategische risico's van een onderneming
3. verbetert de transparantie (intern en extern)
4. verbetert het bestuur, en
5. verbetert de relatie met belanghebbenden zoals werknemers, zakenpartners, gemeenschappen, regeringen van gastlanden

Deze 5 baten hebben we in een stelling gegoten en voorgelegd aan de respondenten in de enquête. In onderstaande tabel kunnen de resultaten worden teruggevonden.

De baten gevonden in de literatuur werden per stelling voorgelegd aan de respondenten. Alleen de stelling in verband met "verbetering van transparantie" is duidelijk een voordeel volgens de respondenten en de literatuur. Bij vraag 12 "verbeterd de kennis..." zijn 4 van de 6 respondenten overtuigd over de positieve impact. Bij de overige baten is het bewijs minder groot, aangezien er telkens maar 3 van 6 respondenten overtuigd zijn.

Algemeen voor de hele houtsector kunnen we ook hier geen conclusie trekken uit de data aangezien de responsgraad zo laag was.

8. Beperkingen

Bij deze masterproef zijn nog een aantal beperkingen terug te vinden. Deze beperkingen vormen zodoende aanbevelingen om toekomstig onderzoek op te baseren of als factor, die in de toekomst onderzocht dient te worden.

De kosten die in de literatuur zijn teruggevonden, zijn allemaal gebaseerd op steekproeven van kleine omvang, bv. tussen 3 en 16 respondenten. De laatste bron (Norman, 2021) vermeldt niet duidelijk het aantal respondenten op de vraag naar de kosten. Hierdoor is de inschatting van kosten en baten uit de literatuur niet accuraat genoeg

In de meeste bronnen was het voor de respondenten moeilijk om de kosten rechtstreeks toe te schrijven aan de EUTR in het bijzonder. Dit werd opgemerkt in de verslagen van Norman, GTF en de enquête van de vorige evaluatie in de EUTR. Hoewel dit niet uitdrukkelijk wordt vermeld in het WCMC-verslag, hebben slechts 16 van de 122 respondenten de kosten gekwantificeerd, wat erop kan wijzen dat het moeilijk is de kosten rechtstreeks toe te schrijven aan de EUTR. Dit hebben we ook kunnen ondervinden binnen dit onderzoek. Er hebben maar 5 van de 38 respondenten de enquête volledig ingevuld. De responsgraad moet dus echt hoger zijn om een juiste conclusie te kunnen trekken. En maar 3 van de 6 respondenten konden de kosten specifiek toe schrijven aan de drie verschillende stappen in de due diligence.

De deelname van operatoren aan dergelijke enquêtes hangt af van hun bekendheid met de EUTR en de daarmee samenhangende verplichtingen, wat tot scheve resultaten kan leiden. Het is mogelijk dat een deel van de operatoren dat niet op de hoogte is van de verplichtingen in het kader van de EUTR, niet aan de enquêtes deelneemt.

Het is onwaarschijnlijk dat de steekproef een goede afspiegeling vormt van het profiel van de bedrijfstak in het algemeen, en met name van de verdeling tussen grote ondernemingen en kleine en middelgrote ondernemingen. Zelfs om een conclusie te maken voor de groot importeurs van hout is ook hier de responsgraad te klein. In toekomstig onderzoek moet er een onderscheid gemaakt worden tussen KMO's en grote ondernemingen.

Indien de kosten beter bekend zijn in de literatuur zouden de vragen nog specifiekere gesteld kunnen worden in de bevraging. Hierdoor zou er een reductie kunnen komen van openvragen, deze zouden vervangen kunnen worden door meerkeuzevragen. Hierdoor zou de responsgraad ook kunnen stijgen.

De kosten van importeurs kunnen verschillen naar gelang van de herkomst van de invoer, d.w.z. dat importeurs met invoer uit landen met een hoog risico geconfronteerd kunnen worden met hogere kosten van het DDS.

Uit de literatuur en tijdens de bevraging was over het algemeen weinig informatie beschikbaar over de effectieve kosten van de EUTR. Bestaande kostenramingen zijn gebaseerd op kleine steekproeven en moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

9. Bronvermelding

- Amerikaanse Securities and Exchange Commission. (2022). Amerikaanse Securities and Exchange Commission. https://stringfixer.com/nl/U.S._Securities_and_Exchange_Commission
- Amnesty International. (2021, 18 augustus). *Corporations*. <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/corporate-accountability/>
- Blome. (2016). *Stopping conflict minerals with the OECD Guidance for responsible mineral supply chains: Status Quo in Europe*. Stopping conflict minerals with the OECD Guidance for responsible mineral supply chains: Status Quo in Europe. https://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/65452/1/__smbhome.uscs.susx.ac.uk_tjk30_Documents_BlomeHofmannSchleper%20-%20Stopping%20conflict%20minerals%20with%20the%20OECD%20guidance%20for%20responsible%20mineral%20supply%20chains.pdf
- British Institute Of International And Comparative Law , Civic Consulting , Directorate-General For Justice And Consumers (European Commission) , LSE. (2020). Study on due diligence requirements through the supply chain. *Study on due diligence requirements through the supply chain Final report*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8ba0a8fd-4c83-11ea-b8b7-01aa75ed71a1/language-en>
- Carrol. (1999). *Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct*. Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/000765039903800303>
- Carroll. (2008). *A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices*. A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices. <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199211593.001.0001/oxfordhb-9780199211593-e-002>
- corporate-body.GROW:Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, null.agent.Technopolis Group:Technopolis Group. (2016, 24 januari). *An assessment of the cumulative cost impacts of specified EU legislation and policies on the EU forest-based industries : final report*. Europa. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0271b2a0-40b7-11ea-9099-01aa75ed71a1/language-en>

- D'Ambrogio. (2014). *Workers' conditions in the textile and clothing sector: just an Asian affair?* Workers' conditions in the textile and clothing sector: just an Asian affair? [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2014/538222/EPRS_BRI\(2014\)538222_R EV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2014/538222/EPRS_BRI(2014)538222_R EV1_EN.pdf)
- De Roo. (2018). *De rush op kobalt, het blauwe goud*. De rush op kobalt, het blauwe goud. <https://www.tijd.be/ondernemen/grondstoffen/de-rush-op-kobalt-het-blauwe-goud/9986220.html>
- Due diligence rules for batteries: Making them work for the environment and communities*. (2021a, oktober 12). Transport & Environment. <https://www.transportenvironment.org/discover/ue-due-diligence-rules-for-batteries-making-them-work-for-the-environment-and-communities/>
- Due diligence rules for batteries: Making them work for the environment and communities*. (2021b, oktober 12). Transport & Environment. <https://www.transportenvironment.org/discover/ue-due-diligence-rules-for-batteries-making-them-work-for-the-environment-and-communities/>
- Duurzame ketenzorg*. (2021, 3 maart). FOD diplomatie. https://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/economische_diplomatie/duurzame_ketenzorg
- Emmanuel Groutel. (2015). *GTF Supplier and Consumer Due Diligence Analysis*. Research Gate. https://www.researchgate.net/publication/281902475_GTF_Supplier_and_Consumer_Due_Diligence_Analysis
- Ethisch ondernemen zit in de lift*. (1999). MO*. <https://www.mo.be/artikel/ethisch-ondernemen-zit-de-lift>
- EU Commission. (2022). *Factual summary report of the online public consultation in support to the fitness check and revision of the EU animal welfare legislation*. EU commission. <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2022-03/090166e5ea55b805%20%281%29.pdf>
- EUR-Lex - 32010R0995 - EN - EUR-Lex*. (2010). Eur-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R0995>
- EUR-Lex - 32012R0607 - EN - EUR-Lex*. (2012). Eur-Lex. Geraadpleegd op 06-2, van <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32012R0607>
- EUR-Lex - 52020PC0798 - EN - EUR-Lex*. (2019). EUR-LEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0798>

- Europese Commissie. (2013). *De houtverordening van de Europese Unie (EUTR) 2013*. Europese commissie. https://ec.europa.eu/environment/eutr2013/_static/files/press-briefings/eu-timber-regulation-media-briefing_v01_nl.pdf
- Evarts, E. C. (2015, 28 oktober). *Lithium batteries: To the limits of lithium*. Nature. https://www.nature.com/articles/526S93a?error=cookies_not_supported&code=84339672-482e-4db7-85d8-ac21eaf93b34
- Fédération Européenne Des Fabricants De Palettes Et Emballages En Bois. (2014). *Overview of the EU Timber Regulation*. Overview of the EU Timber Regulation. <https://www.epv.nl/cms/files/2015-10/fefpeb-overview-concerning-the-eu-timber-regulation-final-version-29-july-2014.pdf>
- Filip Gregor. (2021). *Sustainability due diligence – what it means for companies and how EU sustainability standards can help*. https://www.germanwatch.org/sites/default/files/full_disclosure_6._article_31-08-2021.pdf. https://www.germanwatch.org/sites/default/files/full_disclosure_6._article_31-08-2021.pdf
- FLEGT Voluntary Partnership Agreements (VPAs) - Forests - Environment - European Commission. (2022). Europe. <https://ec.europa.eu/environment/forests/flegt.htm>
- FLEGT/EUTR Fitness Check – Mixed verdict on effectiveness – FLEGT IMM. (2021). FLEGT. <https://flegtimm.eu/news/flegt-eutr-fitness-check-mixed-verdict-on-effectiveness/>
- George White. (2019). *Unlocking Sustainable Tropical Timber Market Growth Through Data*. GTF. <https://www.idhsustainabletrade.com/uploaded/2019/11/IDH-Unlocking-sust-tropical-timber-market-growth-through-data.pdf>
- Green Research. (2012). *The Costs and Benefits of Dodd-Frank Section 1502*. The Costs and Benefits of Dodd-Frank Section 1502. <https://media.business-humanrights.org/media/documents/files/media/gw-dodd-frank-jan-2012.pdf>
- Hofmann, H., Schleper, M. C., & Blome, C. (2015). Conflict Minerals and Supply Chain Due Diligence: An Exploratory Study of Multi-tier Supply Chains. *Journal of Business Ethics*, 147(1), 115–141. <https://doi.org/10.1007/s10551-015-2963-z>
- Illegale houthandel | WWF België*. (2022). WWF. <https://wwf.be/nl/focus/stop-illegale-houthandel>
- J. (2020). *Responsible and sustainable sourcing of battery raw materials*. JRC Publications Repository. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120422>

- J. (2020). *Responsible and sustainable sourcing of battery raw materials*. JRC Publications Repository. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120422>
- Jimenez, A. A. S. C. H., & Jimenez, A. A. S. C. H. (2021, 23 november). *Supply Chain Due Diligence: An expanding duty*. Supply Chain Management Review. https://www.scmr.com/article/supply_chain_due_diligence_an_expanding_duty
- LAURENT. (2018). *STUDIE BETREFFENDE DE TENUITVOERLEGGING VAN DE PASSENDE ZORGVULDIGHEID VAN DE EU-HOUTVERORDENING*. health belgium. https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/samenvatting_studie_due_diligence.pdf
- Mandatory Due Diligence*. (2022). Business & Human Rights Resource Centre. <https://www.business-humanrights.org/en/big-issues/mandatory-due-diligence/>
- Norman. (2021). *HOW IS THE EUROPEAN UNION TIMBER REGULATION IMPACTING INDUSTRY DUE DILIGENCE AND SOURCING PRACTICES?* forest trends. <https://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/2021/03/EUTR-DDS-FINAL.pdf>
- Nws, V. (2019, 18 januari). *Kobalt: het metaal dat van Congo het "Saudi-Arabië van elektrische wagens" maakt*. vrtnws.be. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/01/18/cobalt-het-erts-dat-van-congo-het-saudi-arabie-van-elektrische/>
- OECD. (2016). *Quantifying the Costs, Benefits and Risks of Due Diligence for Responsible Business Conduct*. OECD. <https://mneguidelines.oecd.org/Quantifying-the-Cost-Benefits-Risks-of-Due-Diligence-for-RBC.pdf>
- OECD. (2016). *Quantifying the Costs, Benefits and Risks of Due Diligence for Responsible Business Conduct*. OECD. <https://mneguidelines.oecd.org/Quantifying-the-Cost-Benefits-Risks-of-Due-Diligence-for-RBC.pdf>
- OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct - OECD*. (2018). OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct - OECD. <https://www.oecd.org/investment/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm>
- OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas - OECD*. (2016). OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas - OECD. <https://www.oecd.org/corporate/mne/mining.htm>

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). (2021). Europa Nu.
https://www.europa-nu.nl/id/vgh3f38wycwi/organisatie_voor_economische

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). (2022). Europa Nu.
https://www.europa-nu.nl/id/vgh3f38wycwi/organisatie_voor_economische

Organisation For Economic Co-operation And Development Investment Division. (2017). *Implementing the due diligence recommendations of the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. Implementing the due diligence recommendations of the OECD Guidelines for Multinational Enterprises.
<http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-Responsible-Business-Conduct.pdf>

Press corner. (2022). European Commission - European Commission.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1145

S. (2022, 17 maart). *EU Due Diligence legislation : the EU Commission unveiled its proposal but serious gaps persist*. ASF. <https://asf.be/blog/2022/03/17/eu-due-diligence-legislation-the-eu-commission-unveiled-its-proposal-but-serious-gaps-persist/>

Status. (2022). Eurostat.
https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Forests,_forestry_and_logging#Economic_indicators_for_forestry_and_logging

Supply Chain Due Diligence "What, Why, How". (2019). Kroll. Geraadpleegd op 2 juni 2022, van
<https://www.kroll.com/en-ca/insights/publications/supply-chain-due-diligence-what-why-how>

Timber Regulation - Forests - Environment - European Commission. (2021). Timber Regulation - Forests - Environment - European Commission.
https://ec.europa.eu/environment/forests/timber_regulation.htm

Tissen Sneidere. (2011). *Origination of due diligence and scope of its application*. Origination of due diligence and scope of its application. <https://www.ba.lv/wp-content/uploads/2015/08/no4jbm-2011.pdf#page=101>

Towards a mandatory EU system of due diligence for supply chains | Think Tank | European Parliament. (2020). Towards a Mandatory EU System of Due Diligence for Supply Chains.
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2020\)659299](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2020)659299)

Trinomics. (2021). *Fitness Check of the EU Timber Regulation and the FLEGT Regulation*. European commission.
<https://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/EUTR-FLEGT%20Fitness%20Check%20-%20Final%20report.pdf>

United Nations. (2011). *GUIDING PRINCIPLES ON BUSINESS AND HUMAN RIGHTS*. GUIDING PRINCIPLES ON BUSINESS AND HUMAN RIGHTS. <https://globalnaps.org/wp-content/uploads/2018/08/un-guiding-principles-on-business-and-human-rights.pdf>

VPA Unpacked. (2014). *VPA Unpacked*. European commission. <https://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/VPA%20Unpacked.pdf>

Wat is MVO. (2021, 2 augustus). MVO Vlaanderen. <https://www.mvovlaanderen.be/wat-mvo>

10. Bijlage

10.1.1. Bijlage 1: interview

Interviewee: (r)

Interviewer: Thomas Swennen (I)

Datum: 22 April 2022

I: Kan u u uzelf even kort voorstellen en uitleggen wat u functie inhoud?

R: Zo goed als alles wat dat de duurzaamheid en houtbeschikbaarheid en dergelijke thema's aan de lek dat volg ik op en dus de EUTR is een van die thema's dat ik al ettelijke jaren opvolg en met dat houdt invoerders sinds 2017 ook lid zijn geworden van Fedustria is dat natuurlijk nog een veel actueel thema geworden voor ons. Het is sinds 2017 dat we de EUTR heel actueel opvolgen.

I: Kan u kort schetsen wat dat de EUTR inhoudt volgens u?

R: Ja, dus de Europese houtverordening of de EUTR die wil de handel in illegaal geoogst hout aan banden leggen met de EUTR wil Europa verhinderen dat er nog illegaal geoogst hout op de markt gebracht wordt. En met illegaal geoogst hout wordt gekeken naar de wetgeving in het land van herkomst. Het is niet EU wat zegt wat is legaal en wat is illegaal. Maar je moet dus eigenlijk per land gaan kijken wat is daar de wetgeving en is dat hout legaal geoogst of niet. Ook een heel belangrijke bemerking daarbij is dat het hierbij gaat om al het hout dat op de Europese markt wordt gebracht, dus zowel hout van buiten de Europese Unie als hout van binnen de Europese Unie. Al gaan natuurlijk vragen met betrekking tot legaliteit of illegaliteit altijd iets meer kijken naar hout dat buiten de Eu komt omdat we voor Europa zelf er toch vanuit gaan dat hier alles legaal gebeurt. Maar wat natuurlijk niet noodzakelijk altijd zo is.

I: Zijn er al bekende scenario's waarbij we weten dat er al illegaal gekapt hout van binnen Europa op de markt is gekomen? Of gebeurt dit zo goed als nooit?

R: Zelden denk ik. Er zijn natuurlijk een aantal landen waarbij iets maar vraagtekens geplaatst kunnen worden maar dat is ook niet echt Europese Unie, dat is meer op de grens. Nu heb je sowieso de discussie met betrekking tot Oekraïne. Waar dus soms al wat twijfels waren vanuit Ngo's, verloopt daar alles wel correct. Maar doorgaans gaat het om hout dat buiten Eu komt. Maar ik wil dus zeker aangeven dat het gaat om al het hout en we mogen hier dus ook niet doen wat we willen. Al het hout van hier moet dus ook legaal geoogst worden.

I: Wat zijn de verplichtingen die de EUTR bedrijven oplegt met betrekking tot de due diligence?

De EUTR legt dus verplichtingen op aan 2 groepen van bedrijven. Het is enerzijds heb je de operatoren, Zo noemen zij dat. Het zijn alle bedrijven die hout voor de eerste keer op de EU-markt brengen, die moeten due diligence uitvoeren. En dan heb je ook verplichtingen voor de traders. Dat is iedereen verderop in de keten die hout aankoopt dat al op de markt gebracht is en die dat vervolgens verkoopt of houten producten dat zit er ook onder. Die moeten eigenlijk een heel systeem van traceerbaarheid bijhouden. Nu die traceerbaarheid op zich is eigenlijk niet meer of minder dan een goede boekhouding. Je moet dus weten bij wie je je houtproducten of hout aangekocht hebt en aan wie je dat vervolgens verkoopt. In dat opzicht is dat het geen probleem. De operatoren moeten dus een due diligence systeem uitwerken. Die moeten in eerste instantie allemaal informatie gaan verzamelen om te kunnen checken, gaat het hier nu over legaal

geogst hout of niet, je moet dus allemaal informatie gaan opvragen met betrekking tot houtsoorten, hoeveelheden, land van herkomst, regio van herkomst, wat is de wetgeving in dat land, zijn er transportdocumenten, zijn de werknemers allemaal met een correct contract tewerkgesteld. Werden er al regels met betrekking tot vervoer, nationale taxen, werden die allemaal volbracht enz., Ook wat dat erbij kijken komt is er in dat land risico tot illegaliteit want dan moet je nog wat bijkomende gegevens gaan opvragen. Eigenlijk de gegevensverzameling is de grootste stap. Maar daar mag het niet stoppen. Dus in een volgende fase in een volgende stap moet dus diegene die hout op de markt brengt gaan kijken van ja wat is nu de kans dat ik hier met illegaal geogst hout te maken heb. Dit is natuurlijk iets heel subjectief. Want als je deze oefening door verschillende mensen laat uitvoeren. Iedereen gaat hier een eigen interpretatie aan geven. En ja om dan na te gaan of hier risico is op illegaliteit wordt ook weer gekeken wat is het land van herkomst, hoe hoog scoort het land op het corruptieperceptie indexlijst. Komen hier gewapende conflicten voor of niet. Is er een lange keten aan vooraf gegaan? Als je dus kijkt naar houten stammen dat komt uit het bos en dat komt rechtstreeks naar hier. Maar als er al heel veel bewerkingen op zijn gebeurd dan is het dus ook al veel moeilijker om alles te checken. En dan is het risico ook weeral groter. Op basis van uw risico-evaluatie ge je moeten stellen is er nu een risico of niet als er geen risico is op illegaliteit dan kan het hout op de markt gebracht worden. Als je van oordeel bent dat er wel een risico is dan moet je maatregelen nemen. Dit kan gaan van veranderen van leverancier, stoppen met werken van leverancier, of te gaan werken met gecertificeerd hout zoals FFC of PFC. Of bijkomende audits gaan uitvoeren, terrein bezoeken gaan uitvoeren. Zoals je zelf hoort blijft dit allemaal zeer subjectief en dat is een van de grote zorgen dat we hebben met dat systeem.

I: U spreekt hier over de audits? Moeten bedrijven dit zelf organiseren? Moeten zij zelf gaan controleren kijken in het land waaruit het hout komt?

R: Dit kunnen ze en doen ze ook. Het is wel aanbevolen om hier te werken met derde partijen, onafhankelijke instanties om de geloofwaardigheid te gaan verhogen. Ook omdat deze mensen al vaak op het terrein zijn. Als je als houtinvoerder in 50 verschillende landen actief zijn, is het dus heel moeilijk om overal audits gaan uit te voeren. Als je in 1 land specifiek zit dan kan je wel al vaker zelf de audits gaan uitvoeren. De vraag vanuit de overheid is om toch te werken met onafhankelijke auditors en om alles zo veel mogelijk te documenteren. Dus als je terrein bezoeken doet om daar voldoende foto's van te nemen, kaarten van bij te houden, Het is een heel moeilijk verhaal, maar inderdaad al die informatie samen moet u dus tot een beslissing gaan leiden. En als je dus werkt met gecertificeerd hout zoals FFC of PFC of CLB dan heb je sowieso al audits inzitten die door derde partijen worden uitgevoerd.

I: En door die audits krijgen deze importeurs dus een label?

R: Ja, hierdoor wordt het hout goedgekeurd en gelabeld.

I: Hoe goed denkt u dat bedrijven begrijpen wat volgens de vereisten van de EUTR een goed 'due diligence' systeem is?

R: ze lacht. Ik vrees dat niemand dat goed begrijp, alle ikzelf ook nog niet. Als we het natuurlijk allemaal begrepen, was het veel gemakkelijker om te doen. En dat is een beetje het probleem, dat het allemaal te vaag is. Hierdoor is het voor overheden als voor bedrijven als voor ons als federatie is het moeilijk om te zeggen van: als je dat doet dan is het genoeg? Niemand kan zeggen als je die of die stappen neemt dan

is het goed of genoeg. En dan is je due diligence goed en dan kan je gerust zijn. Dat bestaan niet. Vandaar dat wij ook al langer vragen aan EU om duidelijke richtlijnen en duidelijke guidance wat is nodig en wat is het absolute minimum die antwoorden kan niemand ons geven. Europa beseft ook wel natuurlijk dat dat een hele moeilijke is.

I: Wie houdt zich aan deze regelgeving in België? Alle houtbedrijven?

Zoals ik eerder zei hebben we sinds 2017 hebben wij ook de houtinvoerbedrijven onder de koepel van Fedustria. Aangezien zij in eerste instantie geïnteresseerd zijn door die wetgeving. Kan ik wel met zekerheid zeggen dat zij die wetgeving ook opvolgen. Zoals ik al eens zei hebben wij een dikke 30-tal leden uit de houtinvoersector die dus. Die zijn aangesloten bij Fedustria. En met hun hebben we heel veel contact over deze thematiek, we volgen het met hun samen op. We proberen hun ook wat richtlijnen te geven en te helpen waar mogelijk. Er komen wel heel vaak vragen van hun uit of vragen om hun in contact te brengen met relevante organisaties. Dus zij kennen het, natuurlijk EUTR is niet alleen van toepassing op de invoerders van hout van buiten EU. Maar het gaat ook over houtinvoer van houten producten en dan gaat dat ook heel breed over tafels, stoelen, maar evenzeer over houten beeldjes of andere houten producten. En daar merken we wel dat er nog maar heel weinig controles zijn waardoor er in het algemeen ook maar weinig bewustvorming is van die wetgeving. Eigenlijk bij heel veel andere bedrijven. Dus bedrijven die zich bevoorraden in EU is dit allemaal iets minder erg. Omdat de problemen zich vooral situeren van op import van hout dat buiten de EU komt maar daar merken we dat vooral de invoerders zijn die hier al heel actief in betrokken zijn en voor veel andere bedrijven is het toch nog iets verder van mijn bed show.

Als ik het zo mag stellen, er zijn 30 bedrijven bij jullie aangesloten? Betekend het dat vanaf het moment dat ze zich bij jullie aansluiten dat ze zich er aan houden en al de rest niet?

Uhm dat is een van de voorwaarden om lid te zijn van Fedustria als houtinvoerder. Wij hebben een code of conduct/een gedragscode en daarin staat onder andere dat men de EUTR moet naleven om lid te mogen zijn van de federatie. Het zijn vooral ons andere sectoren. Fedustria is heel breed, we vertegenwoordigen ook textielproducenten, meubelproducenten, andere houten producten producenten. En daar zijn we altijd van mening hoe meer leden hoe beter. Maar bij de houtinvoerders is eigenlijk de enige groep waartoe er beperkingen staan op het lidmaatschap. Hier moet je echt de code of conduct ondertekenen en daar moet je je effectief engageren om de EUTR na te leven om lid te mogen worden. Ook omdat het zo een heikele thematiek is, want af en toe over dit of dat bedrijf dat illegaal hout geïmporteerd. Dit is vaak niet waar dit wordt opgeblazen door NGO's. Maar ja het staat dus wel in de krant en brengt dus heel de sector in slecht daglicht. Het geeft dan een negatief imago voor gans de sector. Het is dan voor heel de sector ook belangrijk om zo niet in de pers te komen. En dat is dus ook de reden waarom die lat daar ook ligt, je moet uw best doen, je moet de gedragscode ondertekenen om lid te mogen worden en dit om zeker te zijn dat we geen bedrijven met slechte bedoelingen binnenhalen.

I: Kunnen we dan concluderen dat al de andere bedrijven niet aan de due diligence doen of voldoen?

R: Neen dat niet, er zullen nog bedrijven zijn die het doen. We hebben ook nog andere leden in de verpakkingsector die hout inkopen uit Oost-Europa die wel degelijk bezig zijn met due diligence. Of we hebben ook nog andere leden die toch af en toe de nieuwsberichtjes oppikken die wij hierover publiceren.

Want wij proberen nu ook wel meer in te zetten op te communiceren en te sensibiliseren en we hebben wel bedrijven die dit toch oppikken en toch vragen om meer uitleg. Hetgeen dat ik hier doe is dit wat ik doe wel voldoende. Er zijn wel een aantal die hiermee bezig zijn. Maar er is toch nog een hele weg af te leggen.

I: Maar niet noodzakelijk dan het volledig kader wat EUTR voorschrijft?

R: Het is moeilijk omdat je niet goed weet wat je moet doen maar dan is het vaak kijk ik heb hier toch gecertificeerd hout is dat dan niet genoeg. Ja nee, je moet dan tevergeefs nog iets doen. Dus ja er zijn er wel die er nog mee bezig zijn, maar er is toch nog wel een hele groep die hier vrij ver vanaf staat. Dit zijn ook niet alleen leden van Fedustria, maar ook al de andere sectoren, al de winkels die producten importeren vanuit Azië, waar houten producten importeren die zouden ook die due diligence moeten uitvoeren en ook daar is ook veel onwetendheid.

I: Dus die zijn op dit moment geen lid van Fedustria?

R: Die zijn van andere federaties lid dan vaak.

I: Hebben jullie het gevoel dat ze daar ook zo hard op inzetten als jullie?

R: Neen, wij zijn de enige Federatie die daar zo hard mee bezig is. Ik weet de federatie van de grootdistributie dat is Comeos. Die hebben ook wel iemand idee dat dossier opvolgt maar veel minder actief als ons. Ze volgen het dus wel ook wel op. Je hebt natuurlijk een groep zoals Ikea, die volgen dat natuurlijk ook op. Die gaan zich daar dus niet in de problemen werken. Die zijn daar wel degelijk ook mee bezig. Er zijn dus wel nog steeds een paar duizend andere die er niet mee bezig zijn.

I: Vind u dat niet spijtig dat u 30 bedrijven heel veel moeite doen om dit wel te doen en er eigenlijk een hele hoop is die dit niet doen?

R: Ja tuurlijk dit hebben we ook al vaak aangekaart he. Het is al ook voor een Overheid gemakkelijker of leuker om de meest zichtbare en de grote eruit te kiezen. Waar die kleinere misschien minder interessant om achter aan te gaan. Maar het zijn uiteindelijk wel die het spel niet eerlijk spelen. Dat hebben we al vaker aangeklaagd. Maar dan kom je terug op het gebrek aan inspecteurs en financiën om daar genoeg werkkrachten op te kunnen zetten, etc. En men kijkt naar de grootste volumes dus men kijkt daarom vooral alleen naar de grotere importeurs. Al deze Belgische bedrijven vertegenwoordigen wel een heel groot deel van de markten, we hebben hier ook de haven in Antwerpen. Dus hier komt wel veel hout binnen en ja men kijkt natuurlijk naar de producten die, alle het hout die in grote volume soorten worden binnen gebracht en dan zit je natuurlijk bij die 30 grote bedrijven en niet bij die 2000 of ik weet niet hoeveel andere kleinere bedrijven.

I: Zijn er al eens onderzoeken/enquêtes afgenomen bij jullie leden omtrent de DD? Wat vooral de kosten en baten zijn voor de bedrijven zelf? Zo ja, welke en wat zijn de resultaten?

R: Door ons zelf niet. Europa heeft vorig jaar een EUTR-fitness check gelanceerd en daar werd ook wel een beetje gevraagd naar de kosten. Dit was zo uitgebreide bevraging, dat ik niet echt weet of hier echt iets concreet is uitgekomen. We hebben er alleszins van onze leden geen input over of op gekregen. Nu, wat

ik sowieso wel weet is dat er bij onze leden die met dit thema bezig zijn dat er minsten 1 of 2 mensen fulltime mee bezig zijn. Dus ja het heeft zeker wel een kost. Maar hebben er nooit zo letterlijk naar gevraagd.

I: Zijn deze werknemers hier dan het hele jaar mee bezig?

R: Ja, minstens 1 maar vaak meerdere personen die hier altijd mee bezig zijn. Het hangt af van de grote van het bedrijf.

I: Dan spreken we over die 30 leden die aangesloten zijn bij jullie?

R: Ja

I: Heeft u een idee wat de voornaamste kosten en baten zijn voor bedrijven die zich aan de EUTR due diligence houden?

R: Om zo op het eerste gedacht, vooral de personeelskost. Bijkomende mensen en middelen. Heel veel papieren die je moet verzamelen. Ik heb al zeer veel classeurs gezien vol met papieren. Dus dat vooral. Baten tot nu toe, daar heb ik nog niet zo veel van gehoord.

I: geeft voorbeelden van baten

R: Het zijn mooi woorden van deze studie uit maar ik denk niet dat ze hier veel aan over hebben gehouden.

I: Denkt u dat een algemene due diligence voor alle bedrijven binnen de EU haalbaar is?

R: heb je het dan over die nieuwe corporate due diligence?

I: Ja, de EU bespreekt op dit moment de mogelijkheid tot een algemene due diligence voor alle bedrijven over heel EU? Ziet u dit de komende jaren geïntegreerd worden in Europa?

R: Je hebt altijd je hele product specifieke product vereiste. Dus alle 1 due diligence zien we sowieso niet haalbaar. We hebben op dit moment nog 2 dingen die boven ons hoofd hangen. Enerzijds de EUTR die gaat wellicht vervangen door een nieuwe wetgeving. Die vrij gelijkaardig is en verder gaat op een aantal punten. Deze zal niet meer alleen op hout van toepassing zijn maar ook op andere producten die te maken met ontbossing. Dan gaat dat over soja cacao bepaalde soorten koffie zit er ook in. Het zijn een stuk of 6 producten die te maken hebben met ontbossing wereldwijd waar ze dan een soort van due diligence verplichting op gaan opleggen. En verder dan de legaliteit gaat men dan ook laten kijken naar duurzaamheid. Dus zo wilt men echt de ontbossing tegengaan. Om het zo te zeggen kan een boom perfect legaal geoogst worden maar dat wilt daarmee niet zeggen dat het duurzaam gebeurd is. Als je een heel bos plat gooit maar je zegt dat is hier allemaal legaal. Dan kan het ook nog zijn dat dit helemaal niet duurzaam is want uw bos is weg. Daarom die nieuwe wetgeving gaat een paar stappen verder. Dat is 1, dat gaat er aan komen. Hier zijn op dit moment nog heel veel gesprekken over. Daarnaast is er inderdaad ook een voorstel van de EU om te komen tot een due diligence richtlijn voor iedereen. Nu de teksten die

wij nu hebben dat spreekt vooral over grote bedrijven, enkel over grote bedrijven eigenlijk. Nu daar kan ik wel zeggen daar zijn we blij dat als er iets komt dat dit op Europees vlak moet komen. Want op dit moment heb je een aantal landen die waar een nationale wetgeving is en dan wordt het helemaal een wirwar. We hebben dus wel het liefst dat er iets komt uit Europa. Maar het mag dus niks algemeen worden. Het mag dus niet 1 wetgeving zijn dat hetzelfde is voor iedereen. Ze moeten wel rekening houden met de sectorspecificiteit. Onze zorg is nu vooral dat wij nu ineens twee due diligence verplichtingen opgelegd gaan krijgen, wat ook niet de bedoeling kan zijn. Wij gaan hier dus vragen om toch op zijn minst beide initiatieven te harmoniseren. Dit zijn dingen wat nog enkele jaren in beslag zal nemen, tot dit op punt staan.

I: Amai, dit is wel een interessante piste, indien u hier informatie over zou hebben. Mag u me deze altijd even doorsturen.

R: EUTR zelf zal dus verdwijnen, dat is eigenlijk wel belangrijk voor u. We weten dus wel nog niet wanneer. Er is dus het nieuw EU deforestation initiatief maar daar is dus nog heel veel discussie over, omdat dit niet alleen over de houtsector gaat maar over meerdere sectoren. Dus ja iedereen moet zich op dezelfde lijn kunnen zetten. Dan is de vraag waarom die en die en die sectoren niet betrokken. De discussie gaat dan evenveel over wat er niet in zit dan over wat er wel in zit. Uhm, ja die gaat toch wel verder. Die gaat EUTR vervangen. Maar hoe dan ook gaat de due diligence verplichting blijven, gaat deze dus uitgebreid worden. Waar je nu moet gaan kijken naar de herkomst van je hout op Nationaal gebied. Nu gaat men naar een systeem willen gaan dat je per boomstam gaat kunnen traceren naar waar dat hij gestaan heeft. Dat gaat dus veel verder gaan allemaal. Dat gaat ook van toepassing zijn dus op koffie, soja, palmolie. Dat gaat dus wel allemaal nog een tijdje duren. De bedrijven die nu al een goede due diligence hebben, die gaan dus wel goed voorbereid zijn. Ook wat hier heel belangrijk is, daar denk ik nu pas aan. Hier gaat men een koppeling voorzien met de duane aangiftes, dus vanaf dat de nieuwe wetgevings er zijn gaat men eigenlijk altijd een document kunnen voorleggen bij de duane waarop staat dat u hierop de due diligence heeft toegepast. Iemand die dus niet aan due diligence doet en zijn hout over de grens van Europa wilt halen, zal niet zo een document bij zich hebben en zal daardoor ook niet zijn hout mogen importeren. Men wil eigenlijk gaan naar een veel betere koppeling, samenwerking tussen de duane en de bevoegde overheid voor deze materie zodat hout dat niet de nodige due diligence heeft ondergaan dat het hier ook al niet kan binnenkomen. Dan is inderdaad het probleem opgelost van altijd dezelfde paar grote te viseren. Want uiteindelijk gaat iedereen hetzelfde document moeten voorleggen en van daar ook dat ik zeg van diegene die het nu al doen en kennen. Die gaan voorbereid zijn en die gaan dat zonder probleem kunnen voorleggen. Maar de bedrijven die het niet hebben, gaan dan voor problemen komen te staan, daar kunnen we natuurlijk niks op tegen hebben. Dit is dus 1 van de manieren waarmee ze dat probleem gaan oplossen dat wij ook al langer hebben aangekaart om altijd maar op dezelfde te focussen. Zodoende gaan ze die controles vereenvoudigen. Alle vereenvoudigen, het gaat duidelijker zijn, zit het document erbij of niet.

R: Nu gaan bedrijven ook beloofd worden door te voldoen aan de due diligence? Dit lost dus wel heel veel op. Dit is eigenlijk niet heel veel meer gevraagd?

I: Ja, die het nu al doen is er eigenlijk maar een klein documentje bij. Maar voor de bedrijven die er nog niet aan doen gaat dit een hele aanpassing zijn. Dit is dus 1 van de manieren om die knelpunten aan te pakken. Maar uiteindelijk had iedereen er al mee moeten bezig zijn sinds 2013, dus klagen hierover zou niet correct zijn.

R: ik wou wel nog heel even zeker bevestigen, als wij spreken over onze leden. Dit zijn dan 30 tot 35 grote bedrijven die hout invoeren. Maar er zijn dus wel meer bedrijven die wel degelijk met EUTR bezig zijn en dit dus al hebben, buiten deze van ons. Ik wou zeker zijn dat je dit niet misbegrepen hebt dat je niet in uw rapport gaat schrijven dat er maar 30 zijn die hier mee bezig zijn. Er zijn er dus meer die met due diligence bezig zijn maar ook heel veel die er nog niet mee bezig zijn. EN deze gaan in de toekomst wel tegen de duane opbotsen natuurlijk.

I: Wat ik niet begrijp is, Uw 30 bedrijven doen het en zijn lid mogen worden bij jullie? Waarom zijn die andere die het dan ook doen, hoe komt het dat deze geen lid zijn bij jullie.

R: We hebben ook leden die geen houtinvoerder zijn die het ook wel in orde hebben allemaal. Maar binnen de houtinvoerders, de echte bedrijven die puur hout invoeren, zo groot is deze sector niet. Dus zo veel extra potentieel zit daar ook niet. Dus daar zijn er misschien een paar maar huh je als je denkt aan de grootste namen in België die zijn wel lid he. Maar als ik denk aan andere bedrijven, bijvoorbeeld: de houtsector. Unilin is ook lid bij ons. Deze zijn dan niet lid onder de importeurs maar onder andere subcategoriën. Maar van de houtinvoerbedrijven zijn er maar 1 of 2 geweest die we hebben moeten weigeren die lid wilden worden. Hier zei de rest van ja liever niet, ze hebben al discussies gehad in het verleden en zijn al heel slecht in de pers gekomen. Maar voor de rest zijn daar niet heel veel heel grote bedrijven meer die we dan missen.

R: De rest wat je dan mist zijn dan al de kleine bedrijven die je mist die dan houtproducten/meubels importeren uit buiten Europa.

I: Nee die zijn ook soms lid he. Wij vertegenwoordigen producenten van meubels, houten producten, van verpakkingen, deuren, van vanalles en nog wat in België. Maar heel veel van die bedrijven hebben al veel productiecites in het buitenland of buiten de EU. Hoewel dat het vaak Belgische meubels zijn wordt daar heel veel van steeds meer geïmporteerd en heel veel productiecits verplaatsen naar het buitenland, en die zijn ook allemaal al lid. Maar niet binnen de groep houtinvoer maar binnen de groep meubel of binne de groep platen of constructie elementen. Wij hebben dus heel veel subgroepen nog binnen Fedustria. Dus als zei vragen bij EUTR, dan komen ze ook uit bij mij. Daarmee wou ik zeker zeggen dat er meer als 30 zijn die de wetgeving toepassen.

R: Zou u kunnen inschatten hoe groot het percentage is die de wetgeving toepassen en wie niet?

I: nee dat kan ik niet zeggen. Nee de bedrijven die houtenproducten invoeren zitten ook niet allemaal noodzakelijk onder Fedustria. Je hebt er ook die onder de groot distributie zitten. Als ik denk bijvoorbeeld aan Ikea, dat is geen lid bij Fedustria. Die leven de wetgevin ook wel na maar die ziztten bij Comeos. En als ik denk aan brico's en Casa, wat heb je dan nog, de Blokker. Deze moeten ook aan de wetgeving voldoen, maar die zijn geen lid van ons. Bij ons zitten er die meubels produceren en die vaak ook een stukje productie in het buitenland hebben en die hier in België dan de samenstelling hier laten doen. Bijvoorbeeld: in het buitenland de stoelen laten maken maar hier in België de tafels. Deze bedrijven zitten dus ook allemaal bij ons.

R: Alleen dus de hele kleine bedrijven zijn nog niet bezig met de EUTR?

I: Het is te zien wat je een heel klein bedrijf noemt. Een palletfabrikant kan een klein bedrijf zijn maar al zijn hout in Oost-Europa aankomt en dus wel veel met EUTR bezig is.

R: wat ik dus wel kan zeggen is dat er globaal gezien veel bedrijven aan due diligence doen. Maar er moet heel veel worden ingezet om naar de kleinere bedrijven duidelijkheid te creëren hoe dat ze het moeten aanpakken.

I: Ja dat is prima samengevat. Ik kan ook meedelen dat bij vergadering met de leden. Er bij de grote bedrijven (de houtinvoerders) EUTR meestal een van de hoogste puntjes op de agenda is, zeer belangrijk voor hun. Waarbij als we vergadering hebben met de kleinere bedrijven, als ik er al iets van zeg luisteren ze eigenlijk zelfs niet. Ze zijn dankbaar voor het meedelen maar zeggen als er ooit problemen zijn dan weten we jullie wel te vinden en zullen we onze vragen wel stellen. Daar komt het eigenlijk op neer. Dus inderdaad er is nog heel veel sensibilisatie nodig.

10.1.2. Bijlage 2: vragen semigestructureerd interview

Interviewee: (R)

Interviewer: Thomas Swennen (I)

Datum: 22 April 2022

I: Kan u u uzelf even kort voorstellen en uitleggen wat u functie inhoud?

G: Ik ben Ingrid Hontis, dergelijke thema's en de Europese houtvoorordering

I: Kan u kort de EUTR schetsen?

a. Wordt gekeken naar de wetgeving van het land van herkomst!

I: Wat zijn de verplichtingen die de EUTR bedrijven oplegt met betrekking tot de due diligence?

I: Hoe goed denkt u dat bedrijven begrijpen wat volgens de vereisten van de EUTR een goed 'due diligence' systeem is?

I: Zijn er al eens onderzoeken/enquêtes afgenomen bij jullie leden omtrent de DD? Zo ja, welke en wat zijn de resultaten

I: Heeft u een idee wat de voornaamste kosten/baten voor bedrijven zijn?

I: Denkt u dat een algemene due diligence voor alle bedrijven binnen de EU haalbaar is?

10.1.3. Bijlage 3: Specifieke wetgeving houtverordering

Artikel 4

Verplichtingen van de marktdeelnemers

1. Het op de markt brengen van illegaal gewonnen hout of producten van dergelijk hout is verboden.
2. De markt deelnemers betrachten zorgvuldigheid wanneer zij hout of houtproducten op de markt brengen. Daartoe passen zij een geheel van procedures en maatregelen toe, hierna „stelsel van zorgvuldigheidseisen” genoemd, dat in artikel 6 wordt omschreven.
3. Iedere marktdeelnemer handhaaft en evalueert opgezette tijden het zorgvuldigheidstelsel dat hij gebruikt, behalve wanneer de marktdeelnemer gebruik maakt van een zorgvuldigheidstelsel dat is ingevoerd door een toezichthoudende organisatie als bedoeld in artikel 8. Bestaande stelsels van toezicht uit hoofde van nationale wetgeving en vrijwillige mechanismen voor doorlopende controle in de gehele toeleveringsketen, die voldoen aan de voorwaarden in deze verordening, kunnen als basis dienen voor het stelsel van zorgvuldigheidseisen.

Artikel 5

Verplichte traceerbaarheid

De handelaren moeten in elk stadium van de distributieketen kunnen aangeven:

- a) welke marktdeelnemers of interne handelaren het hout en de houtproducten hebben geleverd; alsmede,
- b) indien van toepassing, aan welke handelaren zij het hout en de houtproducten hebben geleverd.

De handelaren bewaren de in de eerste alinea bedoelde gegevens gedurende ten minste vijf jaar en doen die gegevens toekomen aan de bevoegde autoriteiten op verzoek daarvan.

Artikel 6

Stelsels van zorgvuldigheidseisen

1. Het in artikel 4, lid 2, bedoelde stelsel van zorgvuldigheidseisen behelst de volgende elementen:

a) maatregelen en procedures om toegang te bieden tot de volgende informatie over de partij hout en houtproducten van de marktdeelnemer die op de markt worden gebracht:

— beschrijving, met inbegrip van de handelsnaam en het type product alsmede de gebruikelijke benaming van de boomsoort en, indien van toepassing, de volledige wetenschappelijke benaming daarvan, land waar het hout is gekapt en, indien van toepassing:

i) het subnationale gebied waar het hout is gekapt; alsmede

ii) de kapconcessie,

— hoeveelheid (uitgedrukt in omvang, gewicht of aantal eenheden),

- naam en adres van de persoon die het hout aan de marktdeelnemer heeft geleverd,
- naam en adres van de handelaar aan wie het hout of de producten daarvan zijn geleverd,
- documenten of andere informatie waaruit blijkt dat het hout of de houtproducten in overeenstemming met de toepasselijke wetgeving zijn;

b) risicobeoordelingsprocedures die de marktdeelnemer in staat stellen om het risico dat illegaal gekapt hout of houtproducten van dergelijk hout op de markt worden gebracht, te analyseren en in te schatten.

In dergelijke procedures wordt rekening gehouden met de informatie onder a), alsook de relevante risicobeoordelingscriteria, waaronder:

- verzekering van de naleving van de geldende wetgeving, die certificering kan omvatten of andere door derde partijen gecontroleerde regelingen die de naleving van de geldende wetgeving betreffen,
- prevalentie van illegale kap van specifieke boomsoorten,
- prevalentie van illegale kap of praktijken in het land en/of het subnationale gebied waar het hout gekapt is, inclusief de inachtneming van de prevalentie van gewapende conflicten,
- sancties op de in- of uitvoer van hout, opgelegd door de Veiligheidsraad van de VN of de Raad van Europa,
- de complexiteit van de toeleveringsketen van hout en houtproducten;

c) behalve wanneer het bij onder b) bedoelde risicobeoordelingsprocedures onderkende risico verwaarloosbaar is, risicobeperkingsprocedures welke bestaan in een geheel van maatregelen en procedures die in verhouding staan tot dat risico en die toereikend zijn om het effectief te minimaliseren, in voorkomend geval door het verlangen van bijkomende informatie of bescheiden en/of door het verlangen van controles door derden. Dergelijke risicobeperkingsprocedures zijn niet van toepassing indien het onderkende risico verwaarloosbaar is.

L 295/28 NL Publicatieblad van de Europese Unie 12.11.2010

2. Nadere regels om de uniforme uitvoering van lid 1, behalve wat betreft verdere relevante risicobeoordelingscriteria zoals bedoeld in lid 1, onder b), tweede zin, van dit artikel te waarborgen, worden vastgesteld volgens de regelgevingsprocedure in artikel 18, lid 2. Deze regels worden uiterlijk 3 juni 2012 vastgesteld.

3. Rekening houdend met marktontwikkelingen en bij de toepassing van deze verordening opgedane ervaring, zoals die in het bijzonder is vastgesteld dankzij de in artikel 13 bedoelde uitwisseling van informatie en de in artikel 20, lid 3, bedoelde rapportage, mag de Commissie overeenkomstig artikel 290 van de VWEU, gedelegeerde handelingen vaststellen met betrekking tot verdere relevante risicobeoordelingscriteria die nodig kunnen zijn ter aanvulling van die als bedoeld in lid 1, onder b), tweede zin, van dit artikel om de doelmatigheid van het stelsel van zorgvuldigheidseisen te waarborgen.

10.1.4. Bijlage 4: Hout en houtproducten die onder de verordening vallen

Table 2-1 Products covered by EUTR

HS code	Description
4401	Fuel wood, in logs, in billets, in twigs, in faggots or in similar forms; wood in chips or particles; sawdust and wood waste and scrap, whether or not agglomerated in logs, briquettes, pellets or similar forms
4403	Wood in the rough, whether or not stripped of bark or sapwood, or roughly squared
4406	Railway or tramway sleepers (cross-ties) of wood
4407	Wood sawn or chipped lengthwise, sliced or peeled, whether or not planed, sanded or end-jointed, of a thickness exceeding 6 mm
4408	Sheets for veneering (including those obtained by slicing laminated wood), for plywood or for other similar laminated wood and other wood, sawn lengthwise, sliced or peeled, whether or not planed, sanded, spliced or end-jointed, of a thickness not exceeding 6 mm
4409	Wood (including strips and friezes for parquet flooring, not assembled) continuously shaped (tongued, grooved, rebated, chamfered, V-jointed, beaded, moulded, rounded or the like) along any of its edges, ends or faces, whether or not planed, sanded or end-jointed
4410	Particle board, oriented strand board (OSB) and similar board (for example, waferboard) of wood or other ligneous materials, whether or not agglomerated with resins or other organic binding substances
4411	Fibreboard of wood or other ligneous materials, whether or not bonded with resins or other organic substances
4412	Plywood, veneered panels and similar laminated wood
4413	Densified wood, in blocks, plates, strips or profile shapes
4414	Wooden frames for paintings, photographs, mirrors or similar objects
4415	Packing cases, boxes, crates, drums and similar packings, of wood; cable-drums of wood; pallets, box pallets and other load boards, of wood; pallet collars of wood ²⁴
4416	Casks, barrels, vats, tubs and other cooper's products and parts thereof, of wood, including staves
4418	Builders' joinery and carpentry of wood, including cellular wood panels, assembled flooring panels, shingles and shakes
47/48	Pulp and paper of Chapters 47 and 48 of the Combined Nomenclature, with the exception of bamboo-based and recovered (waste and scrap) products
9403	Wooden furniture
9406	Prefabricated buildings

10.1.5. Bijlage 5: Enquête

Vraag 1: Wat is de naam van de onderneming?

Vraag 2: Hoeveel werknemers heeft het bedrijf?

Vraag 3: Wat is de jaaromzet van de onderneming?

Vraag 4: Uit welke regio's importeren jullie hout?

Vraag 5: "Welke stappen moeten jullie nemen om in orde te zijn volgens de EUTR-regelgeving met betrekking tot de verplichte due diligence?"

Vraag 6: "Wat zijn de voornaamste kostenposten met betrekking tot de verplichte due diligence volgens jullie? En welke kostprijs is hier telkens aan verbonden (gemiddeld per jaar)"

Vraag 7: "Rekenen jullie de kosten met betrekking tot de verplichte due diligence door aan jullie klant?"

Vraag 8: "Wat is de gemiddelde kost per jaar als operator om te voldoen aan de verplichte maatregelen en procedures tot het verplicht bijhouden van informatie over de partij hout en houtproducten?

(Volgens de EUTR: De operator moet kunnen beschikken over informatie met een beschrijving van het hout en de houtproducten, het land waar het gekapt is, de houtsoort, de hoeveelheid, bijzonderheden over de leverancier en informatie over de naleving van de nationale wetgeving.)"

Vraag 9: "Wat is de gemiddelde kost per jaar om aan de risicobeoordelingsprocedures te voldoen?

(Volgens de EUTR: Risico's zoeken en in kaart brengen. De risicobeoordeling houdt in dat de operator het risico van illegaal hout in zijn toeleveringsketen moet beoordelen, op basis van de hierboven genoemde informatie en rekening houdend met de in de verordening vastgestelde criteria.)"

Vraag 10: "Wat is de gemiddelde kost per jaar om aan de risicobeperkingsprocedures te voldoen?

"(Volgens de EUTR: moet de operator aan risicobeperking doen. Wanneer uit de beoordeling blijkt dat er een risico van illegaal hout in de toeleveringsketen bestaat, kan dat risico worden beperkt door aanvullende informatie en verificatie van de leverancier te eisen.)"

Vraag 11: Zijn er baten aan verbonden voor jullie? Wat zijn deze baten volgens jullie? (Zowel financieel als niet financieel)"

Vraag 12: "Verbetert de kennis van jullie bedrijf over haar activiteiten en toeleveringsketen door de EUTR due diligence toe te passen?"

Vraag 13: "Vermindert de operationele en strategische risico's van jullie onderneming door de EUTR due diligence toe te passen?"

Vraag 14: "Verbetert de transparantie (intern en extern) door de EUTR due diligence toe te passen?"

Vraag 15: "Verbetert het bestuur van het bedrijf door de EUTR due diligence toe te passen?"

Vraag 16: "Verbetert de relatie met belanghebbenden zoals werknemers, zakenpartners, gemeenschappen, regeringen van gastlanden door de EUTR due diligence toe te passen? "

10.1.6. Bijlage 6: Ingevulde enquête

StartDate	EndDate	Progress	Duration (in Finished	RecordedDate	Q2	Q3	Q4	
Start Date	End Date	Progress	Duration (in Finished	Recorded Date	Respondent	Hoeveel werknemers heeft het bedrijf?	Wat is de jaaromzet van de onderneming?	Uit welke regio's importeren jullie hout?
27/04/2022 20:28	27/04/2022 20:52	100	1407 True	27/04/2022 20:52		1 <10	€ 45.000.000	Europa,Azië,Afrika,Zuid-Amerika
28/04/2022 01:57	28/04/2022 02:17	100	1233 True	28/04/2022 02:17		2 10 tot 50	€ 20.000.000	Azië,Afrika,Zuid-Amerika
29/04/2022 05:36	29/04/2022 05:47	100	659 True	29/04/2022 05:47		3 10 tot 50	€ 128.000.000	Europa,Azië,Afrika,Zuid-Amerika
27/04/2022 14:28	27/04/2022 14:36	100	492 True	27/04/2022 14:36		4 <10	€ 15.000.000	Afrika,Zuid-Amerika
28/04/2022 03:21	28/04/2022 03:26	100	309 True	28/04/2022 03:27		5 50 tot 250	€ 52.500.000	Azië,Noord-Amerika
3/05/2022 06:31	3/05/2022 06:36	100	306 True	3/05/2022 06:36		6 10 tot 50	40 000 000	Azië,Afrika,Zuid-Amerika
2/05/2022 08:18	2/05/2022 08:22	100	223 True	2/05/2022 08:22		7 <10		Azië,Afrika,Noord-Amerika,Zuid-Amerika
27/04/2022 09:17	27/04/2022 09:19	26	158 False	4/05/2022 09:19		8 50 tot 250	€ 125.000.000	Europa,Azië,Afrika,Zuid-Amerika
27/04/2022 23:42	27/04/2022 23:44	26	116 False	4/05/2022 23:44		9 >250	€ 116.000.000	Europa,Azië,Afrika,Noord-Amerika,Zuid-Amerika
28/04/2022 05:36	28/04/2022 05:38	26	89 False	5/05/2022 05:38		10 10 tot 50	45 000 000	Afrika
28/04/2022 03:54	28/04/2022 03:55	26	80 False	5/05/2022 03:59		11 10 tot 50	€ 80.000.000	Europa,Azië,Afrika,Noord-Amerika
29/04/2022 07:46	29/04/2022 07:47	26	65 False	6/05/2022 07:47		12 10 tot 50	€ 30.000.000	Europa,Azië,Afrika,Noord-Amerika,Zuid-Amerika
27/04/2022 23:32	27/04/2022 23:33	26	52 False	4/05/2022 23:33		13 >250		Europa,Azië,Afrika,Noord-Amerika,Zuid-Amerika
27/04/2022 08:58	27/04/2022 08:58	26	36 False	4/05/2022 08:58		14 50 tot 250	€ 53.000.000	Europa,Noord-Amerika,Zuid-Amerika

Respondent	Q6	Q7	Q8
1	Welke stappen moeten jullie nemen om in orde te zijn volgens de EUTR regelgeving met betrekking tot de verplichte due diligence?	Wat zijn de voornaamste kostenposten met betrekking tot de verplichte due diligence? Rekenen jullie de kosten met betrekking tot de verplichte due diligence	
	De te nemen stappen zijn uiteenlopend per land van herkomst en per leverancier. Maar de basis is het verzamelen van documenten die bewijzen dat de herkomst van het materiaal gegarandeerd legaal is. De documenten moeten van het moment van kappen van de boom tot de levering van het eind product aan onze onderneming aansluitend zijn.	Wemaken gebruik van een externe partij sinds kort die een groot deel van het werk uit handen nemen. Deze kost is heel duidelijk te benoemen en is 27.000 Eur per jaar. Daarnaast moeten we er zelf tijd in steken en deze schat ik omgerekend op ca. 14.400 Eur per jaar. Zijnde een totale kost van 41.400 Eur per jaar.	Nee
	2 Voldedige tracering en doorlichting van de aanvoerlijnen	personeelskost, verplaatsingskosten, eventueel bijkomende audits	Nee
	3 alle stappen die voorzien zijn in EU TR regelgeving	plaatsbezoeken, permanente update en evaluatie van alle inkoopdata, permanente assessments, kostprijs zie onder	Nee
	4 Controle van A tot Z op alle aankopen.	100.000€	Nee
	5		
	6	Bos audits & admin controle	Ja
	7 OPBOUW VOLLEDIGE DUE DILIGENCE PER VERSCHEPER		Nee
	8		
	9		
	10		
	11		
	12		
	13		
	14		

Respondent	Q9
1	Wat is de gemiddelde kost per jaar als operator om te voldoen aan de verplichte maatregelen en procedures tot het verplicht bijhouden van informatie over de partij hout en houtproduct
	De eerder genoemde kosten zijn de totale kosten voor onze due diligence. De meeste tijd en dus kosten kruipen in het verzamelen en juist ordenen van alle documentatie. Ik schat dat dit ca. 70% van de totale kost is, zijnde dan 28.980 Eur.
	2 +/- 150.000,-
	3 ca. 35.000 €/jaar all in
	4 Zie vorig antwoord.
	5
	6 10000 euro
	7
	8
	9
	10
	11
	12
	13
	14

Respondent	Q10	Q11
1	Wat is de gemiddelde kost per jaar om aan de risicobeoordelingsprocedures te voldoen?	(Volg: Wat is de gemiddelde kost per jaar om aan de risicobeperkingsprocedures te voldoen? (
	Eens we beschikken over alle documenten en het feit dat we al zeer risico mijndend zijn is de tijd die hiermee verloren gaat redelijk beperkt. Op basis van knowhow beginnen we al niet aan te risicovolle producten/ herkomsten. 15% van de totale kost, zijnde 6.210 Eur.	Indien uit onze analyse blijkt dat er een risico is zijn we eerder geneigd dit product niet te verhandelen. We zullen dan niet snel toch doorzetten en nog veel werk verrichten. Maar een enkele uitzondering, dus stel 5% van het totale budget, zijnde 2.070 Eur.
2	zit vervat in bovenstaande, maakt integraal deel uit van de DDS	resultante is van onze DDS. Tenzij opportuniteitskosten ten gevolge van gemiste/geweigerde partijen. Dit is zeer moeilijk in te schatten maar geschat komt dit op 250.000,-
3	zie bg.	zie bg.
4	Zie vorig antwoord	Zie vorig antwoord
5		
6	100000 euro	50000 euro
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		

Respondent	Q13	Q14	Q15
1	Zijn er baten aan verbonden voor jullie? Wat zijn deze baten volgens jullie? (zowel financieel als niet financieel)	Verbeterd de kennis van jullie bedrijf over haar activiteiten en toeleveringsketen door	Vermindert de operationele en strategis
	De baten zijn natuurlijk vooral in termen van continuïteit van de onderneming, imago naar de kopers van onze producten, het creëren van stabiele aanvoerkanalen. Maatschappelijke verantwoordelijkheid van de sector en daar aan bijdragen.	Helemaal akkoord	Helemaal akkoord
2	geen voordeel	Neutraal	Neutraal
3	de baten hebben betrekking transparanter aankoopbeleid, risico inperking op tekortkomingen bij controles CA, vertrouwen van grotere kopers (al dan niet beursgenoteerd), meer klemtoon op duurzaam aankoopbeheer ...	Helemaal akkoord	Helemaal akkoord
4	Essentieel en leerrijk	Helemaal akkoord	Helemaal akkoord
5			
6	reputatie, correcte herkomst, imago bedrijf en product	Akkoord	Helemaal niet akkoord
7	VOLLEDIGER DOSSIER	Neutraal	Neutraal
8			
9			
10			
11			
12			
13			

Respondent	Q16	Q17	Q18
1	Verbeterd de transparantie (intern en extern) door de	Verbeterd het bestuur van het bedrijf door de EU	Verbeterd de relatie met belanghebbenden zoa
1	Helemaal akkoord	Akkoord	Akkoord
2	Akkoord	Neutraal	Niet akkoord
3	Helemaal akkoord	Akkoord	Akkoord
4	Helemaal akkoord	Helemaal akkoord	Akkoord
5			
6	Akkoord	Neutraal	Helemaal niet akkoord
7	Neutraal	Neutraal	Neutraal
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			